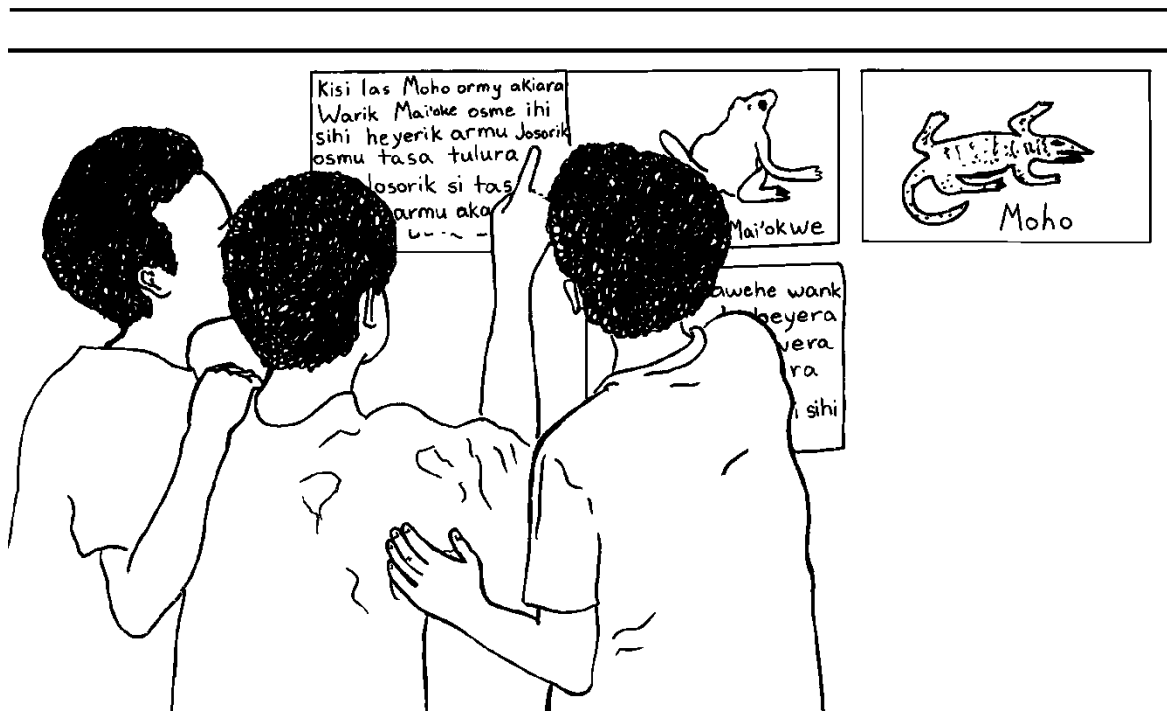


# Gal Daní sayínisiyá Daníyíruwo mas'afa



**4l-k'aat'a**

Shinasha

Environment Science

# Gal Daní sayínísíyá Daníyíruwo mas'afa 41-k'aat'a

Mas'afan k'ariye Beneshangul Gumuz guurí mengstíy daní Bíirona.

k'anítso shuutso

s'ahe jalatí

## Eedíteríyats"

- Asmamo Imbíyareyí
- Asmamo Masísí
- Astere Argatí
- Smeneh Obsíy

**Shinasha**  
**Environment**

## **Grade 4 Shinasha Environmental Science Teachers Guide**

This booklet is a product of the Benishangul-Gumuz Language Development and Multilingual Education Project which is a joint project between the Benishangul-Gumuz Education Bureau, Bureau of Culture and Information and SIL Ethiopia.

**Benishangul-Gumuz National Regional State, P.O. Box 64, Asosa**

**SIL Ethiopia, P.O. Box 2576, Addis Ababa**

Title: Gal Daní sayínísíyá Daníyíruwo mas'afa  
English title: Grade 4 Shinasha Environmental Science Teachers guide  
Language: Borna (Shinasha) spoken in Ethiopia  
Type of book: Teachers Textbook  
Year of publication: July 2011  
Number of copies 15  
Cover page illustrations © SIL Ethiopia

Translators & Editors: Asmamo Imbíyareyí, Asmamo Masísí, Astere Argatí, Smeneh Obsíyí

# kísha

## Dan k'aat' Ika

Ashonat Beyona	k'atsa
1.1 Buutsonat- Jeeona.....	1
1.1.1 Buutsnaarotsí.....	2
1.1.2 Buutso b'naar naaron daatsa.....	4
1.2 Buutsdí'eya.....	6
1.2.1 Buuts dí'eyí geyíya.....	7
1.2.2 Buuts díyíruw ats ka'íyotsí.....	8
1.3 shooda.....	11
1.3.1 shood dowíruwotsí.....	11
1.3.2 shood beshíru weerotsí.....	12
1.3.3 Ec ayí bí eedísíyí shood gond wota.....	15
1.3.4 shoode Bazíyí malotsí.....	16
1.4 Took k'eeza.....	19
1.4.1 Nobewo k'anonjíísha.....	19
1.4.2 k'anínaarotsí.....	20
1.4.3 k'andek'otsí fíínatsjítsmalatsí.....	20
1.5 Fííní Narotsí.....	23
1.5.1 Gosh goshonat- gíz meec'ona.....	24
1.5.2 jaaka.....	25
1.5.3 Industríya.....	25
1.5.4 k'osh k'osh fíínNaarotsí.....	25
1.6 Amala.....	28
1.6.1 Moralí sheng Fíínotsí .....	29

1.6.2	Jam asshonton tooho beye fala.....	30
1.7	Níbndek'onat I'íwíntsona.....	34
1.7.1	merejotsí geyar daatsonat- fíínats jíítsona.....	36
1.7.2	Fíín Fala.....	37
2.	k'ot'ok Gíta.....	41
2.1.	Aze wototsí T'íwíntsonat- Níbndek'ona.....	41
2.1.1	k'ees'o eeg b'wotonat Taatsona.....	42
2.1.2.	bír k'ees'a.....	42
2.1.3.	k'ook'r keewots T'uk'a.....	43
2.2.	T'uuk'a.....	44
2.2.1.	T'uk'o Ebí.....	45
2.2.2.	T'uk' k'ala.....	46
2.2.3.	k'ook'r keewots T'uk'a.....	47
2.2.4.	kuud' keeuats T'uk'a.....	47
2.2.5.	Jong T'uk'a.....	48
2.3.	Mots keewa.....	49
2.3.1.	Aats wonaweneya.....	50
2.3.2.	Aawush azeya.....	50
2.4.	kaat kíítsíru k'ac'otsí.....	52
2.5	Daatseya.....	56
2.5.1.	kewats bodaatseyíru kaawa.....	56
2.5.2	Arí beyaokí daatseya.....	57

## **k'ot'ok keeza**

3. Datsa.....	59
3.1 datsí eeg wota.....	59
3.1.1. kaart daníya.....	50
3.2.2 Itop'íyí Gawuna.....	62
3.2.3. Itop'íyí Aze wotots Azeazeya.....	63
3.2.4 Itop'íyí polttíkí nnatseyar bebeya.....	74
3.2.5 Tooho beye gala.....	74
3.2.6. Itop'íyí Ikonomíya.....	78
3.2.7. UUbat (Turízímíya).....	86
3.2.8. Hgemeng'stíyonat- mengstona.....	88
3.3 Itop'íyí gíyí datsotsí.....	92
3.3.1. Itop'íyí bgíyí detsotsonton bdetstse sheng gonkeya.....	92

## **k'ot'ok Awuda**

4. Itop'íyí ashots nemoná, slt'aníyonat' k'rsíyona- .....	93
4.1. Itop'íyí ashotsí.....	95
4.2. T'op'íyí nema.....	95
4.3. slt'aníyonat- k'rsíyona.....	98
4.4. Een een ashotsí fíína.....	101

## **k'oT'ok- Ika (1)**

### **1. Ashonat Beyona**

Ímets tanéyí k'aat'í wooro //peredíyo/- .....105

Jam k'os'wotsí:-

#### **Darúruwots k'ot'okan bodane okon:-**

- Mísho bnaar naaron daatsr móówo eeg bwotonatíeegosh bgeyítsok'o danetuno.
- Mish teronat mísh naarwotsí daneduno.
- Mísho ash atsatse ak'o bd'e'eyíruwok'o shengsh danetuno
- Asho shoodalo bewosh bgeyít ketwotsnat k'alo boon bgeyít keewotsí úk úkon keeueítuno.
- shood dowíruwotsí, bobeshíru weerotsnat koorde'k' falet mawotsí danetuno.
- Fííno fíínar bobewo malon k'ezbodek'et dano eensh dek'etuno.

### **1.1 Buutsonat jeenona**

Ímets daníyí k'aat'í wooro / peredíyo/-25

**jam k'os'otsí**

#### **Daníruwots dan han bodane okon:-**

- Buutsotsnat buuts naarots eeg bowoto keewítuno
- shrt buuts naarots shuutso keewítuno ( s'eegettsno)
- shrt buuts naarots eewuke bodaatse yíruwok'o keewítuno/ kítsítuno.
- Aatso bo'atso eeg bk'alítuwok'o keewítuno.
- Aawu aawon ambts aatso b'boon usho bgeyítuwok'o keetuno
- Madíníyots/ ukon keeuaítuno

- Madíníyo shengsh wokíní ayídek'e detsts buuts naarotsí ík íkon keewítuno.
- Madíníyo ayídek' detsts buuts naarots bo'atsosh bo'íímet k'alo keewítuno.
- karbohaydret wokíní no'atsosh angonat' k'ees' úímf buuts k'alo keewítuno.
- Angonat' k'ees' no'atsosh íímf buuts naarotsí ayídek' detsts buuts naarots galde'e danetuno.
- k'batí detsts buuts naarots galítuno.
- k'batíyonat' zeyítí buutsots bo'atsosh bo'íímet k'alo keewítuno.
- Protíníyo wokíní ash atso shopíru buuts wokíní mísh naaro bno'atsosh bíímet k'alo keewítuno.
- protíníyí ayídek' detsts buuts naarwotsí jk íkon keewítuno.
- Bayítamíní wokíní shood bazíyíru buuts naarotsí ík íkon keewítuno. bayítamíníyots bodaatseyíruwoko keewítuno
- ayítamíníyots k'alo shengsh keewítuno
- jam naarí buutsa eto eeg bwoto shengsh keewítuno.

### **Danan jam Detsotsí**

### **k'aat woorá**

1.1 Buutsonat- jeenona.....	5
1.1.1 Buuts Naarotsí.....	15
1.1.2 Buutso Bnaar naaron daatsa.....	5

### **Shin k'ana:**

- Een danets danets madíníyots detsts buuts wokíní mísh naarots jaando wokíní aro k'aníyet.
- Mísh naarots jaan do wokíní aro k'aníyet.



- Jam buuts wokíní mísh naarots detsts cartiyo k'aníyet.
- Bayítamíní buuts naarotsí bodaatseyíruwokonat' bok'alón kítsít jaando k'aníyet.

### **Danan shene keeuí k'umwotsí**

- kashets keewu jamwotssh buutso wokíní mísho bgeyítuwok'o keewo geyítuwe.
- Gízwotsoke wotowa mítotsoke buutso datso faletuwok'o shengsh nabo wokíní keewo geyítuwe.
- Buutso ango daatsíyosh, eenosh, ats shoposh k'osh k'osh shoodats atso kotosh bk'alítuwok'o keewo geyítuwe.
- Nomeyíru buutsots bogítsotse ats eenosh. ang ímósh, gírok ats shogosh, hoodatse mo'atso bazíyí falítu sheng keewo bogítsatse bodetsso aríyo t'íntsr daníyír íkn wotde'e bokeewetuwok'o k'ala.

### **shrt Buuts Naarotsí:**

#### **1. Protíníya ( ats shopíruwoní )**

2. k'batíya.
3. karbohadretíya ( angonat k'ees' ímíruwoní)
4. Aatsa.
5. Bayítaníya.( shood bazíyírotsí)
6. Madíníyotsí

kOsh k'osh buuts naarotsí buutsatse bo'alíyal atsats míd'o bodetuwe.

### **1.1.2 Buutso Bnaar Naaron Máá ( datsa):**

Buutso bnaar naaron daats ( máá) eto eeg bwoto darúruwots bokeewítu wok'o k'al maníye okon boo bokeewutsonat bodarú mas'afatse beyíruwonton gonkíde'e shengsh bodanetuwok'o daníyo geyítuwe.

#### **Daníyí Malotsí**

- Daníyíruwo shín donman daníyíftse shíno daníruwotsú mísho wokíní buutso eeg bwoto haníye shíno bodants keewo bokeewítuwok'o k'al maníye okon bokeewutsmanto nokoríde'e buutsa eto eeget bwoto shengsh daníyet.
- Daníruwotsí jam aawo aatso boon bshashuuaíyor ambts aatso bosh bgeyíruwok'o atr úkn bokeewetuwok'o k'ala.
- Aats k'alo keewur, aatso eeg eeg keewotsoke bdaatseyíruwok'o keewur íkn wotde'e bokeewetuwok'o k'ala.
- Madíníyo eeg bwotok'o daníyuwots bokeewítuwok'ok'alr shengsh daníya.
- Madíníya shengsh detsts danets buuts naarotsí garewon wotde'e guut'de'e bok'anítuwok'o k'ala
- Angonat' k'ees' ash atsash íímeíru buuts naarotseeg bwotonat'eeg naarí buutsotse bdaatseyíruwok'o shengsh daníyíríkn wotde'e bokeewetuwok'o k'ala.
- Daníruwotsí bomaa mooke bodants k'batíyonat zeyítí buuts naarotsí bokee wítuwok'o k'alr eegnoosh bok'alítuwok'o shengsh daníya.
- k'batíyonat zeyít detson danets buutsots galde'e danet weerotsí kítsr, hanoweere worak'at shuuk'ats k'batíyo wokíní zeyító detsts míshogerr worak'atman uufaltíyok'o aawu toos'o beshíyí bflo daníruwots bo'aríyítuwok'o k'ala.

- Protíníyo eeg bwoto, eegosh bk'alítuwok'o, eegnaarí buutsotse bdaatsetuwok'o daníyír daníruwotsuwere bokeewetuwok'o k'ala.
- shrt buuts naarotsn shengsh danets buuts jaando k'aníya.
- Daníru wots Bayítamíníya eto eeg bwotok'o bodantso bokeewísh aatr daníy tuwuzo geyítuwe
- Daníruwots gít garewon ka'íyír boshuuntso natboshyunaw buuts naarots eegosh boshuuntsonat eegosh boshlít'tso k'o bokeeweduwok'o k'alo geyítuwe.
- Daníruwots mas'afatse fíinde'e kítsetu fíínots íímetsotse daníruwots garwon ka'íyír bezr fíínotsí bofíínítuwok'o k'alr guurar boon ayíyo geyítuwe.

### **Dan Ayíyí k'ac'otsí:**

#### **k'ooranat k'ororí malotsí**

- Aats k'alo bokeewítuwok'o aata.
- Aawon awuk'o aatso boon bgeyítuwok'o bokeeweítuwok'o aata.
- Aatso eewuk eewuke bdaatseyíruwok'o bokeeeueísh aata
- shrt buutse narotsí ik íkon bokeeuaituwok'o aata
- Madíníyí k'alo bokeewítuwok'o aata.
- Madíníyo ayídek' detson danets buuts naarotsí ikíkon bokeewítuwok'o aata.
- No'atsosheeyít wotts madíníyotsatse garewon wotde'e bofíínítuwok'o gareyí fííno bofíínítuwok'o k'ala.
- karbohadretíyo eeg bwot aata.
- karbohadretíyo ayídek' detsts buuts naarotsí ik úkon bokeewítuwok'o aata.
- k'abatíyotsnat zeyítotsn eegosh nomeyíruwok'o aata.

- k'abatíyotsn detsts buuts wokíní mísh naarots íkúkon bokeewítuwok'o aata.
- Protíníyo no'atsosh bí'íímetuw k'alo aata.
- Protíníyo ayídek' detsts buuts naarots cartíyc bok'anítuwok'o k'ala.
- Bayítamíníyí naarotsí bokeewítuwok'o aata.
- Bayítamíní naarotsnat bok'alón jaandats k'aníyíde'e bokítsítuwok'o k'aat'otse gareye fííno íímo geyítuwe.
- Jam naarí buuts daats máá eto eeg et bwoto bokeewítuwok'o aata.

### **TERWER 1 Aníyotsí**

#### **Jíih I**

1. koota
2. Ara
3. Ara
4. Ara
5. Ara
6. koota

#### **Jíish II**

1. katsíyemnat fosferes yon.
2. madíníyotsí
3. Ayodíníya
4. Bayítamín ' ke'
5. Atsotse saats muk'a

#### **Jíish III**

- |      |      |      |
|------|------|------|
| 1. D | 3. A | 5. D |
| 2. B | 4. D |      |

### **1.2 BUUTS DI'EYA**

Íímets darúyí k'aat' wooro ( peredíyo) 10

#### **Jam k'os'otsí:**

Daníruwots dan han bodane okon:

- Buuts di'ewo eeg bwoto bbítso keewítuno.
- Buuts wokíní mísh di'ewo eegosh bgeyítsok'o keewítuno
- Buutso ash a atsotse bdí'eyíru ats ka'íyotsí keewítuno

- Buuts shoombok'o eeg et bwoto keewítuno.
- Buuts wokíní mísho ash atsatse bdí'ewor" noono. ak'ro muk'na anzronat een anzro fíino shengsh keewíwno
- Mísh máá tero bs'ítíyor shood dowet amalwots ík íkon keewítuno.
- Bo'ats jeenono kotetuno.
- Inzayímíyots eeg bowotont ash atsetse mísh wokíní buuts dí'osh bodetsts k'alo keewítuno

### **Jam Detsotsí**

### **k'aat' wooro(perediyo)**

1.2 Buuts dí'eya.....2

1.2.1. Buuts dí'ewo atsetse bgeyítsoní.....3

1.2.2 Buuts dí'íru ats ka'íyotsí.....5

### **Shín k'ana:**

Danhan daníruwotssh shengshde'e doníyosh, shínoí

Buuts ash atsatse ak'o bdí'eyíruwok'o kítsít aro wokíní modelíyo k'aníyo geyítuwe.

### **Danan sheno k'um keewotsí**

**1.2 Buuts wokíní mísh dí'eya: mísh wokíní buuts dí'eyaeto eeg et bwoto daníruwots bokeewítuwok'o aata.**

**1.3 Manatse daníruwots ík íkon bokeewutsatse tuwur daníruwots**

**mas'afatse íímetso tsnton jagíyíde'er shengsh bodanetuwok'o k'ala.**

### **1.2.1 Buuts dí'etí geyíya:**

**No'atso awon bek'erawu ayídek' muk' selíyotsn** bfiinetsok'o keewur, maníyeokon hanots seuyanots ang daatsosh, eenosh shí2bosh, jam aawo buuts wokíní mísho boosh bgeyítuwok'o daníya.

### **1.2.2. Buuts Dí' yíruw ats ka'íyotsí :**

Han danan daníyosh tuwewor, mísh ash atsose bdí'ewor bbeshíru shoombok'o mísh shoombok' bwoto keewur, mísh wokíní buuts hoombok' wotsí" noono. gorgombo, ak'ro muk'na anzru, een anzronat t'úyí duushatse bs'uutítuwok'o doníya

Ash atsose mísh dí'líruwots aawotsí bowoto nat bok'alo eeg eeg bwoto daníruwotsí aato geyítuwe

Hanotsuwere " noona. mac'onat muk' anzr bowoto keewur daníruwots ík íkon bokeewutsman galde bodanetuwok'o k'ala.

Nooní Fíína: Nomeyíru mísh shíno bk'arnír noonotsna.

Ak'rí Fíína Ak'ro mísho shengsh dí'ídek' k'oshonton eekíru ats kaya. Ak'ratse beyíru ínzyímíyots protíní míshotsí shengsh k'aríntsde'e dí'osh k'albodek' to . protíní mísho dí' ewo shín btuwufo ak'ratsna.

ak'rotse beyíru asídíyo jermíyotsí bud'íruwotsína.

ak'ro buuts (mísh) jamo bko'eyíru wok bwoto daníyo geyítuwe.

- Buutso íl wokíní bís'uwatse dí'eyíruwoko k'ac'n anzrotse bwotonat muk' anzrotse t'aar aats k'owo uumonat anzr aatsk'o bdaatsetuwok'o hanots k'alo daníyo geyítuwe.
- Nomeyíru mísh jamo dí'eyat jam selíyotssh boratse. Dí'eraníye ortso een anzrots kíndt ( t'íy' weeron) sízonton urats k'azbkeshír. Hank'owo keewan daníruwotssh keewur coríyo sererde'er shengsh daníyo geyítuwe.

### **Dní Malwotsí**

Daníruwots buutso wokíní mísh bonoonots gedek' eegosh bok'etíruwok'o aatr, mísh dí'eyíe bítso teg bwotoeegosh bgeyítsok'onat mísho ats ka'íyotse dí'íruwots bokeewítuwok'o k'alr daníyo geyítuwe.

- Noononat ak'ron díets mísho c'ic'anzromand bbeshe okon eeg eeg fíínotsí bfíínítuwok'o daníruwots tuwur bodarítuwok'o k'ala maníye okon danan een k'umotsí de'er daníyír. ísho geyítuwe.

## **FIINET FIINOTSI**

Daníruwots mas'afatse íímok'azeya k'osh k'osh naarí fíínet fíínotsí daníyíruwo ( daníyíruwu) k'aníyíte'er fííníyo boowo ke kootetuwe. Terwerí k'ac'wotsí bogal buuroke daatseyíru k'ac'otsn k'aníyo faletuwe.

### **1. Mísh Máá móówo kítsít drama**

Maac'e bsh móówo bdowee kíc'o, ak'ro dí'í bfalau mísho noonots gedo bdoowet kíc'onat arets daní took wotsatse dram fíín falítuwu daníruwots fac'de'e dramo k'aníyíde'e k'aat'ítsí daníruwotssh bokútsítuwok'o k'alar.

### **2.5 s'udon mísh ak'o bdí'eyíruwok'o s'ííla:**

Han een k'os'oní s'udotse ínzayímíyots bobewo daníruwots fíínar bos'íletuwok'o k'alo geyítuwe. Hansho tusho. katsts shuuwo wokíní ístarcíyí detsts mísho de'e s'íílo geyítuwe. Mísho muk'na'a k'ac'owots gerde'e s'udon bmashetuwok'o k'alr bk'awunts maanatsíkn wotar bokeewetuwok'o k'ala.

### **Danan Ayíyí k'ac'otsí:**

- Mísh wokíní buuts ak'o bdí'eyíruwok'o kítsíru cartíyo wokíní modelíyo
- Mísh dí'eyíru ats ka'íyots ara.

- Mísh máá móówo kítsít dram fíínosh wotít k'ac' k'ac'otsnat buuts arotsí.

**k'oorí mala:**

- mísho wokíní buutso ash atsotse ak'o bdí'eyíruworo bokeewítuwok'o aata.
- Atsotse mísh ( buuts) dí'ewo eegosh bgeyítsok'o bokeewítuwok'o aata.
- Mísh ( buutso) bdí'eyíru ats ka'íyosí bokeueítuwok'o aata.
- Ikn keewír, fadonat aaton shengsh bodanok'orr k'oororr kaats vmo geyítuwe.

**TERWER-2 Aníyotsí**

**Jíish I**

- |         |      |       |
|---------|------|-------|
| 1. D.c' | 3. B | 5. d. |
| 2. c    | 4. A |       |

**jíish II**

1. Mísh k'aríntsosha
  - Mísh ko'íyosha
  - Jermíyots ud'ít keewots daatsítuno.
2. Anzrotse keshet kuud' keewa.
3. c'ic' anzrona.
4. Neef ( aank'a) míshotsna : aríyosh mo'á
5. shín gasha, kaní gasha, mísh gashonat ganí gashona.



### 1.3. shooda

#### jam k'os'otsí:

Daníruwots dan han bodane okon

- Ats seesho eeg bwoto keeueítuno
- shood beshef weerotsí ík íkon keewítuno
- Ec Ayí Bí Eedisíyo btookonat bmaa ashats bdowet kic'o keewítuno.
- shoodatse bo'ats kordek' malotsí gal danetuno

#### Jam Detsotsí

#### k'aat' woorá ( perediya)

shooda.....20

shood dowíruwotsí.....5

shood beshír weerotsí.....5

Ec ayí bí eedísí shood gond bwota.....5

#### shín k'ana

- K'osh k'osh shoodotsn aríyosh Ec ayí bí eedisíyo shítuwo, genu kísho., bamt'awonat aretsotsí kítsítu cartíyo. posteríyonat arotsí k'aníya.
- Ooto jardíyo, ment'ek'o tílíyo. bílharzíy shípro kítsít cartíyo k'aníyet.
- shood dowíru keewots ash atsots bokídíru weerotsí kítsít cartíyo k'aníya.
- Shood bazíet weerots kítsíy cartíyotsí wokíní posteríyotsí k'aníya.
- Hakúmíyots s'eeyer aatosh shín k'andek'o geyítuwe.

#### 1.3.1. shood dowíruwotsí

#### Danan een keew k'umotsí

Ik kash detsts keetuu úko bats ka'íyí úko bfííno shengsh bfíínerawok'o k'alíruwo ats weesha wokíní shooda etefo.

- Ats weeshs ashoo bshood naar naatok'o k'osh k'osh shood c'úrotsí bkítsítuwok'o daníruwotssh shengsh daníyír, daníruwots haníye shín atso weesh danfne wotal boshood c'írotsí bokeewítuwok'o aato seyítuwe.
- shood jamwots. bok'oshok'o bocírotsuwe haníye dashtsanotsíts woto falítuno. **Manotsuwe.**
- Ats s'azonat ats k'ees' dabona
- Ats k'ewa
- maac' k'ut'onat ats k'ees'ona
- Gota
- aawu bíríya
- Took weesha.
- koyonat aretsats shood c'ír bowoto keewur daníruwots bo'íímts aníyotston nokorír shengsh bodanetuwok'o k'alo geyítuwe.

### 1.3.2 Shood beshíru weerotsí:

Ats weesho wokíní shood dowíru keewots eeg bowoto daníruwots aatr úkn bokeewetok'o k'alo geyítuwe. shood beshíru weerotsí eeg eeg bowoto shengsh doniyo geyítuwe.

1. shood doquíru aawon bek'erawu k'ac'n keewotsí no'atsots kíndr shííbar merzíyo azítuno
  2. Botooko falr berawu aawon bek'eraw k'ac' reewots no'atsotse bobeyíruwonat
  3. Botook fal berawu shíprots no'atsotse bobeyíruwok'o haníye dashtsank'o úk íkon t'íntso geyítuwe.
1. shood dowíru aawon bek'erawu k'ac'n keewotsí Hanots no'atsotse kíndr shííbar merzíyo azítuno

- Gond aawon bek'eratuu k'ac'n kashets etefwotsí bakteríyonat bayíresíyona.
- kashetsanotsuwe aawon bek'erawu k'ac'n keewotsí bowoto daníya.
- Ayí naarí shoodots bakteríyo bowetwok'o keewa.
- Hanotsuwe :- kolero tayífoydíyo, jooft'ú sgiidim j;t; úbtúti c;ibt;ibat aretsits bowoto darúyet.
- Bayíresíyotswe bak'teríyotskok'o aawon bek' falerawls ayídek' k'ac'n shood doowíru keewu bowoto daníya.

**Bayíresíyon weet shoodats:**

- kan geyí shooda
- Dumkan shoodo
- Afaar shoodo
- In fulenz shoodonat
- Eedísíyí shood naarotsí ík íkon keewo danan k'os'alí . Haniye ok dan k'ot'otse bodanetuwok'o keewo bodfe.

**2. Botook fal beraw k'ac'ín kashet keewotsí:**

kashetsanotsuwe ho'atsots kíndr k'osh k'osh shoodo no'ats doowo falítuno. Hnotsuwere genukíísho jardíyo, shíítuwonat artsots boowoto shergsh keewur daníyo geyítuwe.

**3. Botookon bee fala shíprots no'atsatse bobewor:**

Dan han daníruwotssh shengsh daníyosh haniye dambí atetswotsíye galosh aawon bek faletuwok'o keewosh noon bí'ayíyísh k'osh k'osh cartíyotsí k'aníyo geyítuwe.

Aríyosha Tabl shípronat uurewststs shron kíteít cartíya.

Botook falr berawu gíz etefots botookí buutso (mísho) bodaatsír no'atsots wotdek' nomeyíru mísh ka'ídek' k'osh k'osh shoodosh noon bo'íímet. Han bwottsotsna no'atsatse kordek'o bgeyítuwok'o dníyo geyítuwe Botook falr beerawu gízts. boshapon gítóna ka'íyo faletuwe. Hanotsuwe:-

- Tabl shíprona
- Batooko falr beerawu shíprotsnat
- uuretuutsts shípr bowoto keewo geyítuwe.

**Botook falr beerawu gízotsn weet shood c'írots:**

- c'oshíya, maac' kupíya, took weesha, mísh alíyie k'aza, ang maawonat aretsotsn keewo geyítuwe.

Maníye okon shood c'íranots no'ats bobee'ewor karn hakímí mook aamo boon bgeyítuwok'o daníyo geyítuwe shoodanotsí no atse koordek'osh haníye dashí timets keewanots fííno noon geyítuwe.

**Manotsuwere:**

- Ats s'ayín kota
- shesh wokíní sz moowots shesha wokúní szshíya.
- c'aam eeda.
- Aats s'ayín uushonat aatso guufíde'e uusha
- Meets goor máák'azonat aretsotsn shood bazíyet malots boowoto daníyo geyítuwe.

**Shood doowíru keewots no'atsots aak'owe bokíndír?**

shood dowíru keewots no'atsots bokíndír no'ats gok'onat azets fuurotsna( noonona, t'íyona, shínt'onat' aretsots bwoto keewur aríyo úmr shengsh daníyo geyítuwe Ats gok'on kíndíruwots haníye dash keewanotsn bwoto keewet.

- shaas'on
- Gáwon
- k'osh shoodats koshets mafonat
- Ats gok'o fuurde'e kíndona

### **1.3.3 EC Ayí Bí Eedísíyí shood Gonda**

Ec ayí bí eedísíyí shoodo bdowet gond shoodo keewuftse shíno. eedísíyo eeg bwoto beshíru weerotsínat' kordek'et weerotsí daniruwots bodantsok'o danosh aatet. Maníye okon eedísíyí shoodo shoodetsatse shood deshawats beshíruwo.

1. s'atsona
2. Gankad'on matse nugush gonkeuena.
3. shash keewots shírona
4. EC ayí bí eedísíyí detsts induwats na'o mand beshítuwe.
5. gond neem fíínotsn etoní ket muk'u k'ut'ona, k'et gok'ona, maats nana'o gof damíyona bwottsotse jam shood beshí weeranots shengsh daníyo geyítuwe

### **EC ayí bí Eedísíyí shood keep'a**

1. Gankad' fíínk'aza
  2. Ik maatsonat ik nugush wotar beya ( bmaatsuniye okon k'osh maatsonton k'eye kaza)
  3. shash keewots shírk'aza.
  4. shengsh s'ílera ( mara mareraw) s'atso k'osh ashash úímk'aza.
- Maatsonton k'eewo gewor kondomíyon k'alo sheng bwotalorní darúruwotsh keewo geyíratse Hank'o bwotlsoní daníruwots maatsonton k'eewo bogewor kondomíyon nok'alal eeg kíc'o alíye eer jam aawo k'alo keewí bofalítuwotse k'alo boon bgeyírawok'o shengsh

Ilomo ec ayí bi eedísíyi dowet gond keewo nojenats, nogízats , no' ashats ayí gond keewo etoní, índ – níhí deshawu nana'í dabuwo, angets fíínítu ashash k'ííronat' k'osh kíc'ots bdowetuwok'o shengsh daníyo geyítuwe.

#### **1.3.4. shood bazíyí Malotsí**

Daníruwots haníye shíno shood eeg bwotonat' shood dowíru keewotsí shengsh danrono. Han baar bwoteftse shoodotsí no' atse awuk'o nokeep'ítuwok'o dano noon getuwe.

Eshe hank'o bwottsotse shood keep'et weerots ( malots) eeg eeg bowotok'o daníruwots haníye shín bodantsats haníye dashí t'ítsetsanotsí dabr danír bogalítsí kííc'o bobítsetuwok'o shengsh daníyo laníyíruwoke ayo katedwe.

- Jam naarí mísh detsts móówo geyítuwe
- kashdek'onat' ats gíwo geyítuwe
- Ats s'ayín kootota ( kísh, gashonat daahí s'ayína)
- Ats gáwo jermíyotsatse keep'dek'a
- Buutsonat aatson shood dowíru keewotsatse koordek'a
- szo jam bewokok sík'az
- c'aam eda.
- Gal guuro s'ayínon kooton bwoto shengsh danír k'osh k'osh dan ayíyí k'ac'otsí k'aníde'e daníyo geyítuwe.

#### **Daníyí Malotsí:**

- danansh bwotítwok'on dan ayíyí k'ac'ots de'er garewon, uubaton, bodane okon k'osh gare fííno íímr shengsh daníyo geyítuwe.
- Daníruwots haníye shíne shood bodan fotse shoda eto eegb woto, shood beshef weerotsnat/ shood bazíyí dek'ef weerots eeg bowoto bokeewísh íkn wotde'e bokeewítuwok'o k'ala.

- Daníruwots EC bì Eedísíyí sdoodo eeg bwotok'o bokeewítuwoko aatr bo'íimts aníyatse tuwur sheengsh daníyo geyítuwe.
- shoodo no'otse nobazíyít weerotsítse EC ayí bí Eedísíyì shoodano nobazíyít noonana'í natonat nonemon shengsh dano noon geyítuwe.
- Ec. ayí bí Eedísíyo btooko bmaa ashonat' bgal ashashats bdowet kíc'o íkn bokeewetwok'o woosha.
- Danírwotsí shengsh jeejar tuwur bodaníyítuwok'o wosha.

### **Dan Ayíyí k'ac'otsí:**

- Shood ashats dowíru keewotsí kútsíru ara
- Oato, jardíyo, bamt'aha, bílharzíyonet tuufon kínf shípr shood kítsíru cartíya
- Shood dowíru keewots ak'o ash atsats bokinndíru weer kúeríru careíya
- Ec ayí bí Eedísíyi shood kep'eyíru weerots cartíya
- EC ay' bí Eedísíy shoodon desheyat kíc'íru ashots kítsíru cartíya.

### **k'oorí Mala:**

- Ashats shood dowíru keewotsí ík íkon bokeewítuwok'o aata.
- Bogal guuroke aní aní weyíru shood naarotseeg eegon babeshíruwok'o aata.
- Daníruwots shoodí c'íruwotsí bokeewítuwok'o aata
- Ec ayi bí Eedísíyo eeg bwotok'o, eegon bbashíruwok'onad ak'on bazíyetuwok'o aata
- Ec ayi bí Eedísíyo ashats bdowíru kíc'o bokeewítuwok'o daníruwotsí aata
- Bogal guuroke beyíru k'osh k'osh shoodotsí osh jamots booats kep' bobazíyíru malotsí aata

- k'aat'onot maa fíinots íimr jam aawo s'ílir k'oorora
- Gar fíino íim ríportíyo botíntsítuwok'o k'ala.

### **TERWER 3 Aniyotsí**

#### **jíish I**

- |          |          |        |
|----------|----------|--------|
| 1. koota | 3. Ara   | 5. Ara |
| 2. koota | 4. koota |        |

#### **Jíish II**

- |       |       |
|-------|-------|
| 1. C' | 3. c' |
| 2. C' | 4. c' |
| 5. d. |       |

#### **Jíish III**

1. s'atson ahí s'ílde k'eraw gankad' fíinan Eedísíyí shoodets asho  
k'albdek'ts k'ac'otsí etoní, mlac'íyo. mafonat. artsots de'e íkn shírona.
2. Ats k'ewon, ac'uwonat ats k'ees dabona
3. Genu kíshona, jardíyonat' shítuw shuudona
4. Aotso gufíde'e alshona, bottkonat' bgal guur s'ayín kotonat' artsootsn  
shood bazíyo faeetuwe.



## 1.4 Took k'eeza

### Dan Jom k'os'otsí:

Daníruwots dan han bodane okon:-

- Bobeyo k'ande'e ak'o jíishbodek'eetuwok'o keewítuno
- Botook k'awunonat' geenz k'anon k'ano tewrerítuno.
- kande fííní malotsí keewítuno woorotsí ak'o sheengsh k'aldek'faetuwok'o keewítuno
- Ango awuk'o fíínats jíts malotsí danítuno.
- Gízotsn shengsh ak'o fíínats jíts bodek bofalítuwok'o keewítuno.

### jam k'os'otsí

### k'aat' woorá ( perediya)

1.4.1. Beyo k'ande'e jíisha.....5

1.4.2. k'an naarotsnat malotsna..... 5

1.4.3 k'anets k'ano awuk'on fíínats

jíitsetuwonat Malotsna.....5

shín k'ana

- Fíínotsí fíínet k'aní jando, arwotsnat c'artíyotsí shíno k'aníyet.
- Íimeets jandotsn, cartíyotsnat arotsn de'er aatonat aníyon keewonat' daníruwots íka bed'e bodantuwok'o k'aníya.
- Fíinan nooka, nootookíka at fííníru ashots s'eeger waar bo'ubatítwokok'o shí k'aníyo geyítuwoe.

### Danan sheng k'umotsnat Túnt'ína

#### 1.4.1. Nobéwo k'anón jíisha:

shíno haníye dashí aatanotsí aato geyítuwe

- Daníruwotsí guur guur guur k'ewoke íttuwor ebí ítk'alfó ? Daní mooke ítanoore?
- Daníruwots aawotse ítfííníru fíínotsí ík úkon keewuwere err aata.

- Aawo fín fíínosh ítk'anor shín fíínosh ítk'anítuwots eegno? htíru aatanotsí aatr daníyo geyítuua Daníruwots haníye dombí aatanotsotse bo'íímet aníyatse tuwur jam fííno fíínosh, mísh móówosh, dabtaró t'íwíts s'íílosh, kaashosh, maa fíínwoto wa fíín fíínosh k'adek'o geyít keewu bwoto daníyo faletuwe. Hanoruerec' artíyon wokíní jandon fíinde'e kíitso geyítuwe.

#### **1.4.2 k'aní Narotsí:**

Daníyíruwo k'awunon wokíní geenz woorí k'ono k'aníyo faletuwok'o aríyo t'íntse'e dníruwotssh kíitso geyítuwoe.

Daníruwots aalwu aawon, ík gawíyon wokíní ík shaashon bofíínít fíínots fíínosh k'awun woorí k'andek' bowoto keewu, shínomandísh geenz woorotsítse aawuk'o k'ande'e bofííno fíínbo dek'etuwok'o k'aníyí fííno fíínar boterwerítuwok'o k'ala.

#### **1.4.3. k'andk'otsí kíínats jííts Malotsí:**

- wooro fíínats jíítsdek'a : woorots shengshde'e fíínats jíítsdek'o geyítuwoe. Hank'o k'alo faletí nofíínít fíí jamotsí nofíínít wooro tsn ka'íyí de'e k'ano nofalora. daníruwots shínomandísh bofíínítuw fíínotsísh etonú bodabtar t'íwítsr s'íílosh, bo'índ- ního ahíyosh, maa fííno fíínosh boon falítutwok'o wook k'anídek' malotsí kíítsr manatse boterwerítuwok'o k'ala. Manatse tuwur daníruwots ík aawonat' ík gawíytse bofíí nítuw fíínotssh k'andek'o geyítuwe.

Ango Fíínats Jíítsí Malotsí :

ango ík fííno fííndek' falít keewu b'woto daníruwotssh shengsh daníye okon, bofííníru fíínots bo'angok'on bofíínítuwok'o keewur bo'angoníye boog fíínotsí bodaatsor manotsí fíínosh kosh k'osh ayíyít k'ac'otsí de'e fííno geyítuwe. Hanots ang ayíyídek'osh noosh wotít keewanots sheng

kawuntsots noon. bobetsítuwok'o aríyon t'ínsr shengsh daníyo geyítuwe.

- Gíz dets malotsí ( gízo fíínots jíítsí malotsí )
- Gízo ash na'o k'albdek'íru goauwotsítse íko bwoto
- Gízo k'aosh k'osh fíínar daatset keewu bwoto
- Gízo nokíshor wokíní shengsh desh dek'falo malon b'woto,
- Gíz kííshonu deshdek' falonu maa ash shuunonat maa ashosh bgeyít kewa
- Gízo meeyíts aal keewots keewosh kíshoníye shímo, galáíyo bshawonat bk'azon s'íilo geyítuwe.
- Gízo shengsh fíínats jííts dek malotsí jam aawo k'oorr b'shengetuwok'o k'alonat k'osh k'osh een een keewotsí shengsh bodanetuwok'o k'ala.

#### **Daníyí Malotsí:**

- Dan han daníyosh íkn wotde'e keeweyo, aatonataníyon malotsí shengsh keewur daníya.
- Daníruwots bomaa mooke awuk'o moo kezeyíru wok'o ík íkon tuwur bokeewítuwok'o k'alr, took k'eezo eeg et bwotok'o keewo shengsh daníyo faletuwe.
- Dníyíruwo daníruwotsí bodabtaró t'íwíts bos'ííletuwok'o aatr shín k'andek'o sheng bwoto keewa.
- Daníyíruwo daníruwots woorotsí eeg eeg fíínats jííts bodek'ruwok'o garewon bede'e bokeeleaítuk'o k'alo geyítuwe
- Daruwouots boangí faltsonat bo'angí falawu keewotsí fíínosh ak'al bofííníruwok'o aatr koyo bdeshaw shengsh bí'ang angok'on fíín faletuwok'o keewa.

### **Dan Ayíyí k'ac'otsí:**

- Gíz kíísho, ang s'íídek'onat wokrí k'anotsí kíítsíru jando wokíní cartíyo, posteríyo
  - Ik moowotse beyíru ashots aro.
  - k'andek' bobeyo jííshdek'íru gene'uru ashatsí kíítsíru ar, cartíyo.
  - Botook wooro shengsh fíínats jíítsdek'íru wodm daníru na'í doyo kíítsítu jaawo. wokíní dooba, k'aníya,,

### **k'oorí mala:**

- k'ande'e bebeyo jííshdek' falí k'alo eeg bwoto aata.
- k'aní naarotsí k'aawun wooríka, geenz wopríkaerr jandon wokíní cartíyon aríyo t'íntsr bokíítsítuwok'o aata.
- k'aníyets k'an man shoyíde'er ak'al fíínats jíítsdek' bofalítuwok'o gud' de'e boweet aat ííma.
- Wooro noosh eeg eeg bk'alítuwok'o aata,
- Ango noosh eeg eeg k'alosh bjíínetuwok'o aata
- Fíínde'e kíítset fíínots bofíínítuwok'o k'ala
- Moowonat k'aat'ú fííno íímr jam aawo s'íí togeyítuwe.
- Ayí mangaw guut'í foadwotsí íímr k'ooro geyítuwe

### **TERWER -4 Aníyotsl**

#### **Jíísh -1**

1. koota
2. ara
3. koota
4. koota
5. Ara

#### **jíísh II**

1. C
2. C'
3. B'
4. A

### **Projektíyí Fíína**

Daníruwots garewon wotde'e awuk'o k'andek' bofalítuwok'o bofíínítuwok'o k'al, bok'anítsono shengsh shooyíde'e s'íílr k'ooro geyítuwe.

## **1.5 Fííní naarotsí**

### **Iúmets k'aat'í wooro 20**

#### **Jam k'os'otsí:**

Daníruwots danan bodane okon:

- Fíín weerots ak'o galdek'ert weerotsí danetuwno
- Bogal guuroke daatseyíru fíín weerotsí galítuno.
- Bogal guuroke daatseyíru fíín weerotsí nokorítuno
- Bogal ashashosh wotítulo fíín weerotsí ík. íkon keewítuno.
- Daníruwots boonton ametwonat bo'angonton amít fíín weerotsí fac'íde'e fíínotsí terwítuno

1.5.1 Gosh goshonat giz meec'ona.....4

1.5.2 Jaaka.....4

1.5.3 Industríya.....4

1.5.4 k'osh k'osh fíín weerotsí.....8

#### **shín k'ana:**

- Ikok amr uubatet fíínotsí íímr daníyítuwok'o shíno k'ano geyítuwe.
- shalí took' mítsetuwonat shal wozosh wotát keewotsí ko'ía.

Danan een keewí k'umwotsíat T'int'ína

#### **1.5 Fííní Naarotsí ( weerotsí)**

- Ash jam koshon beyewosh ayí naarí fíínots fííno bofíínítuwok'o nat fííno osh mangíkí bwoto keewo geyítuwe.
- Fíín weero bbebewoke k'osh k'osh bwoto daníyo geyítuwe . Han etoní ík ík beyoko gosh goshosh sheng bwotor gosh goshí fííno

jam aawu goshonat industriyosho man bwoto ashashonu industriyi  
fiino bofiinituwok'o

- ariyo imr shengsh daniyo geyituwe.

#### **1.5.1. Gosh goshonat gíz meec'ona**

- Et'op'iyi ash jamo bo'een fiini weero gosh gosh bwoto daniruwotssh shengsh keewur gosh goshi fiin weero eeg eeg finots bdetso'ok'o shino ik ikon bokeewituwok'o aata.
- Gosh goshi fiin weeranotsn fiinat fiinots Ariyosha bos'az'ona, bomaaronat boshuuwon bos'ag'ona bomaaron meyiru keewotsi goyidek'osh jongi woto eeg bwoto bokeewitu wok'o aato geyituwe.

#### **Gíz Meec'a**

##### **Gíz meec'o bdetsts fiin weero tsi:**

- Minz meec'a
- Eeyishonat meree ron meec'a
- Masí ind meec'a ( Gangur típa)
- Baak meec'onat k'osh k'osh artswotsna.

Eotop'iyi datsan gíz meec'on ayidek' danetsotsitse btaaweyalorni noodatsi  
gíz meec'o ayi jik'orat k'aawuts daatsirak bwoto daniruwotssh shengsa  
keewur haniye okon duur doots malon meec'ir shintsoniyere sheng k'aawuts  
daatso faletuwok'o daniyo geyituwe.

## 1.5.2. Jaaka

### Iímets k'aat'í wooro

- Jaako ashasho bí' atsatsayo k'ac'o kemt keweyat bobeyíru keewu bwoo daníyo geyítuwe.
- Jaakí fíinanat gosh fínon nokorír shengsh bodanetuwok'o k'alo geyítuwe.

### 1.5.3. Industriya:

Gít Naarí Industriyots bobetsok'onat manotsuweere joots teshts índustriyonat andí dur doots industriyí tsí bowoto keewur andí dur doots úndustriyo nogal guuranke bdaatserawok'o, joots teshts industriyo eteyíruwotsí bírr fíino manotsuwe ; tabo, mac'íro, maraso, shííkona.

II. shal wooza , manotsuwe buuní k'uulo arak'íyí koro kuundo gaawosnat artsatsn bwoto shengsh daníyo geyítuwe

### 1.5.4.k'osh k'osh fíin ( weerotsí) Naarotsí Iímeets k'aat' wooro- 10

- k'osh k'osh fíin weerots eeg eeg bowoto íkn bokeewetuwok'o k'al, boguuroke daatseyíruwotsín bokeewítuwok'o k'alo sheng keewa.
- kíish dan fíinotsí etoní taaha hípo. t'lfíyí fíino worak'atí fíino, ash íbíyo, mísh k'ac'o, took s'ír k'ut' ona
- kísh fíinots etoní wooz woozo , mít gasho, shal woozo, k'íís'ík'ís'o bowoto ík íkon keewur daníruwots bokeewuts kísh daní fíinotsnton nokorde'e s'úer shengsh bodanetuwok'o k'alo geyítuwe.
- shal woozan bs'ílíyor bogalotse ak'aldek' fíineyíruwok'o ak'ae bkup'ítuwok'o bogaloke aatde'e woor íkn wotde'e keeweyos boor daníyíruwo shal wooz shíne – shutso bokee wítuwok'o aato geyítuwe.

- shawo fac'de'e íyíde'e bad'íyade'e bjeek'etu wok'o k'ale okon ayí naar weeron woozo faletuwe.

### **Weeranotsuwere:**

- hsati took'o ak'ulíyona.
- shalí took'o íkats ko'íyíde'e bwoto shengsh keewur, jeek'ts took'man daní k'aat'ots de'ewar aawu shalo woozetuwok'o kíitso geyítuwe. Maníye tuwur shalo woozk're okon woozets shalman bkup'ítuwok'o tawon mítso geyítuwe.
- shalí woozetso joots teshts malonat an dí dur doots malon mítso faletuwok'o keewa.
- Gít k'osh k'osh joots teshts shal mítsí malotí bobewonat ak'o mítsetuwok'o keeluur dewar mítsr kútso geyítuwe.
- Dur doots shal mítsí malo k'aat'an angoníye bbogeteuotse gawu bodanetuwok'o keewo faletuwe.

### **Daní malotsí:**

- Danan daníyíftse shíno daníyíruwo, daníruwotsí bogal guurotse beyíru ashasho eeg eeg fíínotsí fíínat bomaamoowo k'eez bodek'íruwok'o aatr bokeewe okon deníyo geyítuwe.
- Fíín weerotsí han shenga eer dek'osh keewotsí s'íedek'o bon bgeyítuwok'o bokeewísh aatr daníyet.
- Daníruwots bobeyíru datsatse ( galoke ) bodaants fíín weerotsí bokeewítuwok'o aatr daníyet. Maníye okon
- Daníruwots gosh goshonat jaakí fíínots neemo nokorde'e bokeewítuwok'o k'ala.
- kísh daní fíím naarots bogaloke aríyo t'íntse'e bokeewítu wok'o kup'íya.



- Daníruwotsn, wooz woozo, mít gasho, bír Ríís'o fíínotsí garewon wotde'e bokeeuaituwok'o bok'alon shengsh bokeelúítuwok'o k'alo geyítuwe.
- Daníruwotsí bomeeyítse k'albodek'íru shalon woozets k'ac'otsí ík íkon bokeeuéítuwok'o k'alr k'ac'maanotsuwere kíísh daní fíín k'awunts bowoto daníyo geyítuwe.
- Gosh ak'o goshetuwok'o daní meeyí kas'ots bok'olowokíní as'o toohor meetuwok'o kítso geyítuwe Han kútset datso daní maa kas'otse bí'alíyate k'oshoke awuk'o goshetuwok'o kítseyíru beyo ko daníruwotsí de'e amr kítso geyítuwe.
- Noguuranítsí badí boog asho gosh gosht k'eeyek bwottstotse k'osh sheng gosh goshí malo eeg daníruwotssh shengsh keewo geyítuwe. Gosh gosh een keewo az – galo shawu bwottstotse shawonat geemon ak'o shengsh kordek'o bofalítuwok'o daníyo geyítuwe.

### **Dan Ayíyí k'ac'otsí**

- Gosh goshon, industriyon, jaak jaakon fíínat k'eeyíru ashotsí kíítsíru cartíy k'aníya.
- shal woozon t'awu goshon, bír k'íís'on , fíínat k'eeyíru ashash foota. Shalon woozets k'ac'ots ara.

T'awulo, shuubo. Ispanjo. Dewesh tíshtisho. taawu at'íyí míto. shal woozí fíínots k'anide'e fíínar fíínats jíítsbodek'etuwok'o k'aníya.

Beyí malosh gosh fíínaosh k'osh kíosh wooz fíínosh geyíyít goor k'ac'atsnat k'osh k'oshotsna

### **k'oorí mal:**

Daníyíruo daníruwotsí ug eeg fíín naarotsí fíínosh bogeyíruwok'o mano eegosh bogetsok'o k'o'ode'e waar bot'íntsítuwok'o aata.

- Bogal guuroke beyíru fíín weerotsí bodaatseyíru wok'on k'o'ode'e botúntsítuwok'o k'aat'í fíín ííma.
- Fíín shenga bo'etíru fíín weerotsí boshíír shííron bezde'e bokítsítuwok'o aata Eegosh sheng bowotono bokeewítuwok'o aata.
- Daníyíruwo daníruwotssh bo'índ – ního fíínon egosh bo'ayíruwok'o k'o'ode'e waar bot'íntsítuwok'o maa fííno ííma.

### **1.6 Amala:**

Ímets k'aat' wooro 10 peredíya

#### **Jam k'os'otsí:**

#### **Daníruwots dan hon bodane okon**

- Amalosh geyit keewotsí galde'e danetuno
- sheng amalots aawots bowoto k'oororítuno.
- sheng amalí naarotsí eenshdek'osh nokorítuno
- Amalí gond dooyotse ok'o bazíyetu
- Fíínats jíítsbodek'etu danotsí keeueítuno.

#### **Jam Detsotsí**

#### **k'aat' woore**

1.6.1. moralíyí sheng Fíínotsí.....4

1.6.2. Jam ashonton dooho beye fala..... 6

#### **shin k'ana**

Daní tookan daníyosh ík ík keewotse, nemí keewí jaawotsí , tururotsnot aretsotsn donítosh k'andek'o geyítuwe Galítsí donets ash eenotsí s'eyede'e kecwosh k'andek'a.

Danan sheng k'umonat T'intsona

### **1.6.1 Moraliyí sheng Fíínotsí:**

Amala etíru daní took shírots bezet moraliyí sheng keewotsí keewo geyítuwe

**Goots k'aza**

**Bowere**

Gaats k'aza etoní eega et bwotonat bíímet k'alo daníya.

Manotsuwer

**Gaats k'aza.**

- Gaats k'aza eto eega et bwotonat bíímet k'alo shengsh keewo geyítuwe.
  - Sheng k'uma
  - Ash jam k'umo wokíní s'íie s'íilo k'osh k'osh bwottsotse"
  - sheng ashosh k'umírowotsnat' gond k'umíruwots bobewok'o shengsh daníyo geyítuwe. Bwoteferower sheng k'umo bítse bogo bwato daníya.

**Jalekwota:**

Jalekwoto bdatsh ashosh sheng doyo bwoto keewa.

Shuna:

- Ashosha bo'atsatseyo shuneyar wokíní t'ínyar bobetuwo'k'o k'alíru een keewa.
- Eeshuwonat míshun indonat níhí shuno , keníyonat matsun shuneyo beeyíyok'o bdatso shuno geyítuwe
- Bdatsh shuno, bdatsh eensho, bdatsh daar koto b'wotok'o keewa.
- B'jag shuna eto bjag k'íc'í bátsonat b'jag ayíyí bwoto daníyo geyítuwe.
- Hígíyo koníye bog bwoto keewa.
- Hígíyo mangíyo geyít keewu b'woto keewa
- Daníruwotssh bodaní maa hígíyo mangíyo bodanetuwo'k'o shíshíya.

## **Bodk'aza ( sebawínetíya)**

- Ash jamo koshon beyewosh b'falít b'nayíro kotewor bwotí ash sebawínetíyo kotewara.
- sebawínetíwo wokíní bmango noon keewo, b'k'um kíshde'e keewo, b'smsutsok sharaníye hake bak sha'adek'bwoto daníya.
- Sabawínetíyo k'oshotssh mac' k'eewo, ashosh sheng k'umo, ashots kúc' bítsbwoto daníya.

### **1.6.2 Jam Ashonton Tooho beye fala**

- Dats ash jamo batook sheng k'eezosh kosh k'osh danotsí detso boon bgeyítuwok'o daníya
- Jam ashonton tooh beya eto galotse fúíneyíru sheng keewotsá towar fíínar kíc'o bbeyuoro kíc'man toohar bíshr beye fal bwoto keelua

## **B'k'umo shengsh katsde'e keewa**

B'k'umo shengsh katsde'e keewudek'o aatosh sotowa aníyí aníyosh dan eenshdek'etk b'woto daníya.

Jaag barosh gatsar beebe falerawok'o daníya

Dan geya keewo koototse galde'e dano geyít keewu b'woto keeweyíru keewu jamo ara err dek'oníye shíno keewo shengsh s'íldek'o sheng b'wota

koot keewo ntookonat' ngalí ash jamo míd'ítik b'woto daníyo geyítuwe.

## **B'took k'umo guurídek'onat' k'ashí keewu Dek'ona**

- Btookí kumo shengsh keewudek'o faleyal k'oshotsí maníyo faletuwe.
- k'oshots bo'íímetu k'um dek'o s'ek b'woto keewa.

## **Fíínatse Dase shuna:**

- Daníyíruwono oona, honíye dambí íímets gal daní sayínísíyí dan detswotsítse daníyosh getso dowi sheng k'al etíru keewotsíye. k'osh

k'osh poletíkí keewotsu kotetso kon wotat, jam aawo ash jam fac'dek' gedíru mengsto b'bewo kootk'ayír gondo fíínk'ayí beyíru poletíkí neemo bbewo sheng dowí shengotsí íkats woshde'e beyet dímkrasí b'woto daníyo geyítuwe.

- Andr dats ashonat bo dowíshengon daníyeyíru danman k'aat'anítse beshíyosh geyíts keewo andísh haníye. Hank'o bwottsotsna, dgal daní sayínísíyotse ík íkon k'op'ets ( guut'etsotsí) ndaníyor andr dats ashashonat bodowíshergon guut'ets daní mas'afatse beyíruman íkn gonkí d'e edaníyo geyítuwe. mank'o b'wottsotse, sheng dowí detso galítsí ash jamonton manon beye falíyí keewu b'woto , ashotsn fayalo manon bez fahítk b'woto, íko bfíínítuwo sheng fíínor jeejar, ashots dago galk'ayí, ashots nayíro korr, níbo k'onr ash keewots kíndk'ayír, tíko bowa etk'ayí k'oshots bokeewor k'eewur, btookí k'umono shatk'ayí shengsh keewur, ashots botookí k'umon, bosííl s'íícon k'osh k'osh bowoto danr, k'osh k'osh boshuunono danr, fayets ashots bodagtse bobewor maníyir, tmashton eene hank'o etní nokeeweyí han weeníratse han tk'uman twoníya tanton fayetuwe err gondo k'umo sheng wotbk'azo deníyo geyítuwe.

Eshna. haníye okon sheng doyo jamo bkítsít k'aat'anítse beyíru daníruwots daní maa hígíyo bomangítuwok'o daní maa k'ac'otsí shengsh ko'íyí bodek'etuwok'o daní moowots daníyínswotsnat k'osh k'osh fíín fííníruwots bomangítuwok'o,

Wee'ííndatse bosh'a'or gíromandí weero korde'e bosh'a'ítuwok'o trafíkí hígíyo bokotetuwonat motobílí w3eeatse kashk'azo daníruwotssh daníyo geyítuwe. sheng doya detsts ash íko jam naarí fíín fíínosh bí bazíyít keewo alí

k'aat'í shíírotse watowa daní mooke kashu awuk bbodetuwoko daneka. And beyíru dímkrosí nashann knonuwor bk'umo keewudek'o falítuwe. Bwotolorní kecwudek'í nayíro detsf err k'osh oshotsí c'asho faleratse. Jamosh íímets daaro fa'e Ash jamo matsede'e keyer bosh woterawu keewo shíshíyo falítuno. Bwotalor matse keshman ashash gíz t'afíyít buoto geyíratse Han jangon awoshít wokíní t'ofít keewo wokíní k'ac'o bbeyal hígíyo aatítuwe.

Hank'ona err ankat mebtí naarotsnat ash bodbok'azet nayírotsí daníyo faletuwe.

Daníyíruwono oona, dambí íímets k'uman danan kítsít dramo k'aníyí de'e waar noshomo sheneshde'e fínats lííuonat aawurísh bbodfetso bnashítuwok'o kítsít dramo bokítsítu wok'o daníruwots k'aluwe k'aat'otse daníruwotsítse úko de'er daníyíruwok'c wotar keezwots mo daníruwok'o bowoter daníyítuwo ak' maar ganok ed'de'er bdaníyífere k'oshwots teeshr waar k'aat'í fengesho bok'ofere daníyíruwo kone? kíndwere era . Teesht waats daníruwotso k'aat'ots bokíndor daníyíruwo de'er et gík'etsk ítneye bí' ett. Ayí aawo teeshk'ayere etat tkeewe shíyatste bí'etet. Err daníruwots de'er bondaníyíruwosh oon hanbetsosh noon k'aye err bokeeweyor k'oshwots.

Han keewan b's'uwutsok'on k'aat'ítsí jam daníruwots íkn wotde'e bokeewet. Han draman k'aat'ats k'oshwotsí bí'alísh gedets daníruwo b'nashmo awurísh bodffets bwoto kítso falítuwe. Dramman muk'í bshengetu wok'o k'alosh í ík bítse kuwíruwots k'aat'alíru daníruwo kúshde'er bo'índ ního bodowetuwok'o k'alo falítuwe.

Dramonat daníruwots íkn bokeeluwe okon jam nashíyetswots aawurísh bobodfetso bonashítu wok'o aríyo t'íntsde'eer daníyo geyítuwe.

- Bo'asho ayíyosh, bodatso eenshash, íkn tuwur b'gal ashonton fíno sheng bwoto.
- Jam dats eenshítu keewatse twwur fíno ayí sheng keewu b'woto shengsh daníyo geyítuwe.

**Daní malotsí:**

- Han danan daníyosh aatonat' aníyon, íkn bezde'e keewíyo, jaawon duubon, dpamon tururonat jeewurotsn k'aníde'e daníyo geyítuwe.
- Daníruwots shenga bo'etíru bodoyotsítse bokeewítu wok'o aatr, aawots sheng bowotok'o aawots gond bowotok'o galde'e kítsó geyítuwe.
- Jam moralíyí sheng fínetsí jaawon, duubon dramon t'íntsa.
- Daníruwots gíton wokíní aawudon bezde'e osh moralíyí sheng fíin wottsatsítse bogwots tsí fac'de'er manotsatse bo'ats atseyo mosheyar bok'umo bokeewítuwok'o terweríya.
- Bogal guuroke daatseyíru nemí duubwotsí de'er ímets ash moralíyíshenos fíinots. daníyo geyítuwe k'aat'otse k'awun dramó k'aníyí de'er alets ashonat k'osh ashots doowo k'um kítsíru dramó k'aníd'e daníyo faletuwe.
- Daníruwots botookí k'umo shengsh keewu bodek'etuwok'o kup'ír bo'ats atseyo bomoshetuwok'o k'alríko k'oshotsí bda'onat k'oshmanotsuwe bíkman bodek'o shengsh s'ílo geyítuwe.

**Dan Ayíyí k'ac'otse**

- Gaats k'azo kítsíru cartíya
- It'op'íyítsí ash jamo ík btuot keewíru duubonat ík guurí duubwots duubtse duubotsí dek'o faletuwe.

## **k'oorí mala**

- Daníruwots ash moralí kotet keewotsítse íko de'er jaawon wokíní kaashon t'íntse falítuno
- B'tookí k'umo shengsh keewudek' falo eegosh bsrengetuwok'o gud'de'e waar bot'ítsítuwok'o aata.
- sheng doyotsí bo'eenshí malotsí aata.
- Nokeewo k'osh ashots boshishetuwok'o noowe ashkman dek'o eegosh bgeyítuwok'o danírumots aato geyítuwe.
- Terwerots íimo geyítuwe.
- k'aat'í fíínonat maa fíínon garewon wotde'e bofííne tuwok'o k'ala.

## **Terwer 5 Aníyotsí**

### **jíish I**

1. Ara
2. koota
3. Ara
4. Ara

### **Projektiyí Fíina**

Darúruwots garewon ka'íyíde'e bogal guuroke beyíruash jam fííníru fíínotsíts bofíínítuwok'o k'al, bo'ash ashayíyo ak'o bofalítuwok'o k'o'ode'e waar bot'íntsituwok'o k'alr k'ooro geyítuwe.

## **1.7 Níbndek'onat I''íwíntsona**

Íímats k'aat'í wooro 10 (peredíya)

Jam k'os'otsí:

daníruwots dan han bodane okon

Een b'took danet keewots níbndek'o, índdek'o, k'o'ode'e kíítsítuno.



Meresí t'up'wotsí kíítsítuno ( keewítuno)

kííc'otsí ak'o bíshídek' faeetuwok'o kíítsítuno

## **Jam Datsatsi**

## **k'aat'woora**

1.7 T'íwíntsonat Níbndek'ona.....3

1.7.1 Merejotsí geyar daatsonat Fíínats jíítsono.....3

1.7.2. Een took danet keewotsí.....4

## **Shín k'ana**

dan tookan daníyosh uubatet k'osh k'osh taatsí k'ac'otsí etoníí k'ac' ík bgeenzo bwooro beeno índosh k'ac'íko bdetstsonat jong eeg woto danosh wotít daní k'ac'otsí k'aníyo geyítuwe.

## **Danan sheng k'umotsí**

Níbndek'onat t'íwíntsí c'íc'atía fíínon shengsh fíínats jítsosh sayínísí malotsí fííníyí falítu een keewots bobetsok'onat manotsuwe.

- gal guuroke kíc' ashats dowíru keewotsí danonat ak'on bowatsok'o dano geyítik bduottotse manotsuwere Níbndek'a wokíní e'íwíntsa, nokoríya, taatsonat guud'dek'ona T'íwíntsi dek' fííno shíísh atsotsítse bmuk'íya íko de'er bwoto keewo geyítuwe.

k'oshots aní níbndek'onat nokoríyí baarton. dan noofalawotsí shengsh dandek'osh shengsh taatso geyítuwe. Ind'er daatset k'awuntsotsí aawuk'o úndetuwok'o ayíde'e danr bokíítsítuwok'o k'alr maníye okon nodantsan k'osh ashotssh shengsh katsdeer beshíyosh aní ayí woorosh bbodetuwok'o aaton guud'de'e nobeztíwok'o daníyo geyítuw.

Azeyat gal guuroke wotíru keewotsí c'íc' atosh geyítu een keewotsíye k'osh haníye dashí íímets shíne- shutsanotsí shoyo noon geyítuwe.

### 1.7.1 Merejotsí geyar daatsonat- fíínats jútsona

- Merejo eewuk nodaatsítuwok'o gazet'atse, mes'etíyatse, radaweníyoke, eenashuwotsoke daatso faletuwok'o.
- Merejo ash íkosh wotowa jam ashosh ayí geyít keewu bwotso.
- Aare merejo sheng k'awuts daatsítk bwoto shengs keewur úkn wotar bokeewetuwok'o doníruwots t'íwíntse'e bodanatuwok'o geyítka.

### Daníyí Malotsí

Man daní tookan daníruwotssh shengsh daníyosh noon bí'ayítuwok'o nooguuroke azeyaty wotíru keewotsítse daníruwots íkn wotar

bkeewetuwok'o k'alr maníye okon daníyo geyítuwme Manotsuwere

- Aawush azeyo, aawush azeyo, shets azeyo wotosh falítuno.

Noogal guuroke azeyat wotíru k'osh k'osh keewots t'íwítsonat c'íc'aton

geyítk bwottsotse úkn keeweyo, aní dabr, nobebeyoke ashash fúúníru

keewotsatse keeweyo geyítuwe. Manuwere nodatsunuwe guurotsn

ka'íyek'í Noguuronuwe Benschangul Gumzíyí guur wotat zoníyonat

k'ík'on ka'iek bwoto daníyet.

keewanetsno, t'íwíntsotsat' c'íc atets k'awutsatse tuwur gal guuroke

azeyíru gond keewotsí ak'o okon bazetuwok'o wokiní baíyee weerots

geewo sheng bwoto daníyo geyítuwe.

- Wooshet ík ík keewotsí íímr guud'dek'o geyítuwe.
- Guut'ets metejíyìman bíchde'e bokeewítuwok'o k'ala.
- k'osh k'osh c'íc'at shííruwotsí daníruwots garewon bezde'e fíinde'e bokíítsítuwok'o k'ala.
- Daníruwots danosh bogets keewotsí konoke wokíní ake daatso bofalítuwok'o aatr merejé t'up'wots úk íkon t'íntsa.

## **Dan Ayíyí k'ac'otsí**

- Azets keewonat bogal guuro bokeewítuwok'o k'ala.
- Merejo aak aake daatsetuwok'o daníruwotsí aata.
- Bok'aat'ú geenzo úndde'e bokeewítuwok'o aata.

### **1.7.2 Fíin Fala**

Haníye shín nodants keewots shengshde'e fíinats jítsr daníruwotsí worak'atí fíino sayít modelíyo, olop'ílonat bídíruwí ( merkeuíyo) modelíyo bofii81nítuwo k'o daníruwots boshoowít shíne shuutswotsí shengsh daníyo geyítuwe. ( Templetíy)

#### **A, Worak'atí Fíinanat Fíinats Jíitsdek'ona**

##### **Shin k'ana**

- Danan daníyosh geyít keewotsí
- worak'ato, kedaseríyo, karítoníyo, mak'osíyo, mlac'íyo, masmeríyo shíno k'aníyo geyítuwe.

#### **Danan sheng k'umotsí**

- Shino worak'atí fíino eegosh noosh bk'alítuwok'o keewo geyítuwe. Templetíyí fídelíyotsí wokíní taawotsí k'ememde'e kíshosh bk'alítuwonaty nogal guuroke daatseyíru k'osh k'osh k'ac'otsn templetíyo fíino faletuwok'o shengsh daníyo geyítuwe.
- shíno worak'atí fíinosh geyít keewotsí bok'anítuwok'o k'ala . Maníye okon haníye doshí úímets ak'o bfíinat shíne shutso daníruwotsh shengsh daníyo geyítuwe. Hanumere. worak'atets gít sentúmetro damban doshan, auts kareyotsbon fíinar kareyots bogonkeyínswoko dosh dambon Eaawots bodaatsetuwok'o guud'ír maníye dabr worak'atmanton taal mac' gawun kartoníyats

deshíde'er jíndwots bodaatseyíruwoke msaron fuurde'er kítsetu wok'o shengsh keewude'e daníyo geyítuwe.

kareyotsíts geyeyíru fídeúyotsí wokíní taawotsí t'íwítsde'e kop'o faletuwe. guut'ets taawu wokíní fídelíyots shash keewon sererde'e k'ut'de'e kísh faletuwok'o shengsh daníyo geyítuwe. k'ut'dek' kíshets fídelíyo wokíní taawotsí k'osh woorosh noosh bok'alízuwots shengsh detso noon bgeyítuwok'o k'osh k'osh andr fídelíyotswokíní taawots hank'o sererde'e kíshdek'osh noosh k'alítuwno.

### **Daní Malotsí:**

Worak'atí fíino eeg bwoto keewur wokíní ak'o fíinetuwok'o fíinde'e kítsr daníyo geyítuwe. Worak'atí fíino eeg eeg fíinosh bwotítuwok'o keewur aawuk'o fíinetuwok'o shengsh shíishíde'e daníye okon worak'at fííní shíne shutsuwotsí daníruwotss kítsfets daníyo geyítuwe. Manuwere, worak'atats gít (2) serotímetro wokíde'e dambee dasho uuts kareyotsí fíínar kareluots bofíine okon karewots bogonkeyíruwoke taawots dambe. dasho guut'o geyítuwe. Taawan guut'ets worak'ato daatseyall, daatseyo bk'azal kartoníyats deshíyo geyítuwe.

Fazeyitíyats wokíní kartoníyats deshíye okon taawots wokíní fídeéiyots guut'í malon guud'r mlac'oyon k'ut'de'e kítso geyítuwe.

Taawu gítononat'(2) fídelí(A) templetí yats guut'e okon k'ut'de'e dkíshír k'ut'dek' kíshets taawuman wokíní fídelíman k'osh kartoníyats wokíní fayízetíyats deshde'er fídelí manotsn ap'o fíín faletuwok'onat taawots dabonat ayíyon aawwk'o daníyo faletuwok'o daníruwotssh kítsír, bowere ík naarí templetíyo bofíínítuwok'o kítsír kup'íyo geyítuwe.

## **Dan Ayíyí k'ac'otsí:**

- k'osh k'osh templetí modelíyotsí kítsít arotsí
- **k'oorí mala**
- Daníruwots bogal guuroke daatseyíru worzak'aton de'er bíin bofíínítuwo. ík úkon bokeewítuwok'o aata

## **B. sayít modelíyaí fíina**

- sayít modelíyan daníyosh shíno klaseríyo, makasíyo kompesíyo, jínd bín kísheyíruwo k'aníyo geyítuwe. k'ac'wotsí k'arúye okon ak'o bofiinetuwok'o daníruwotssh kítsífets daníyosh notookon shín k'anek'o geyítuwe
- shíno kalaseríyo kare woshde'e k'ut'o bgeyítuwok'o keewa.
- sayítí guuru kompasíyondeer fíinetuwoko k'ala.
- Fíinet guuruwots gít bowotomat gítsítsí guuro bmaac'otse 1.75 sentímetr radesíyon bfíinetu wok'o uuromandtsonmo gít (2) santí matr radesíyon fíinetuwok'o shengsh keewa.
- Dek'ík'onat sayít taawírots kalaseríyon fíinetwok'o geyítk bwoto manuwere kalaseríyman wod'de'er desh bwotor sayít taawíruwo 14 metro dek'ík'o taawíruwo 1.50 sanímetro bgeyítuwok'o Ik naarí ofuurwotsí dek'ík'onat sayít taawíruwats bguurítuwok'o fuuto bgeyítuwok'o kítsr keewo geyítuwe.
- Fuutts gaad'maníts msmar detst keewo gerr sayítman shín shínatse sayítonet dek'ík'í taawíruwan dambe dashon bgonketuwok'o k'alr kítso geyítuwe.
- Daníruwots sayítan modelíyanatse sayítonat dek'ík'íyo taawu taawo bofalítuwok'o shengsh daníyo geyítuwe.

## **Daní malotsí**

Sayít modelíyo ak'o fíinetuwok'o kítsfets daníyo geyítuwe. shíno gayít modelíyo eegosh bgeyítsok'o daníruwots aatr bo'ímnts aníyímanatse tuwur shengsh keewur daníyo geyítuwe,

sayítotonot dek'úk'o taaw taawo haníye dambon kítsetsok'on bodaagí wooko kalaseríyats fíine okon daníruwotssh kítsuwe.

- Msmaro de'er sayít taawíruwots daagotse k'ac'n sayítonat dek'ík' taawítuwotsí fuurr fuurmann msmarb beshíyír sayít jíik'omande msmarman detset keewo gerr sayítman bebeyo kítset.

## **Dan Ayíyí k'ac'otsí**

Haníye shín fíinets sayít modelíyotsnat arotsna

### **k'oorí mala**

Sayít modelíyo fíinde'e bokítsítuwok'o k'alr ak'o bfíinetuwok'ono bokeewítuwok'o k'alr dek'ík' taawíruwo modelíyatse bonaba bituwok'o k'alr k'oorá

## **Terwer 6 Aníyotsí**

### **Jíish I**

1. Ara
2. Ara
3. koota

### **jíish II**

1. kartoníya, jíind kúsheyíruwona, mlac'íyona, msmarona,
2. Níbndek'a, nokoríya, índonat guut'ona
3. Gazet'ona, mas'afona.

## **2. k'ot'ok Gíta**

### **2.1 . Aze wototsí T'íwíntsonat Níbndek'ona**

Daníruwots dan han bodane okon

- k'ees' úndet malot ayí k'ees'tsman beshít weerots eeg bowotok'o danetuno.
- T'uuk'o eeg bwoto ashats bdowet gond keeweonat k'awuntson danetuno
- Atso azeyonat aawush azeyotse wotít keewots shengsh danetuno.
- Bewokwots bodaatseyíruwoko kat kítsíru k'ac'otsn danetuno.

### **2.1 k'ees'onat Bírí k'ees'ona**

#### **Jam k'os'otsí**

Daníruwots han dan detsan bodane okon

- k'ees'a eto eeg bwoto keewítuwno.
- k'ees'o termometriyon úndetuwok'o keewítuno
- k'ees'o aawuk'on beshítuwok'o keewítuno
- Bbeshítuw weerotsno úk úkon keewítuno.

#### **Jam Detsotsí**

#### **k'aat'woora**

2.1 k'ees'onat beshíru weerotsna.....	12
2.1.1 k'ees'o eeg bwotonat jaatsona.....	3
2.1.2 Ayídek' kees'k keewa.....	3
2.1.3 k'ees' beshíru weerotsí.....	6

#### **Danan sheng k'umonat T'íntsona**

Daníruwotsa danan k'umo shengsh bodanetuwok'o bomasofatse ímets maníye k'osho k'aníde'e waar terwerwots fíínar k'í k'osh terwerots bofíínítuwok'o ímo geyítuwe.

- Danan een keewu k'umo shengsh daníyosh bo'angon damb wotts keewotsí danets, beik'eevíru keewatsnton gonkíde'e daníyo geyítuwe.

### **2.1.1 k'ees'o eeg b'wotonat Taatsona:**

k'ees'o úk keewu íko ayí k'aak'ar wokíní ayí ak'ar bkítsít keewu b'woto daníruwotsh daníyo geyítuwe.

Hank'obwottsatsé k'ees taatsef k'ac'o termometríyí bwoto daníyo geyítuwe. k'ees'o hanats weeron taatsr dano faletuwe. Manotsuwer

- Dígr sentígredíyonat
- Dígr faraníyítíyon b'woto daníya.

Hanwere uun daníruwenots angoníye damb bwotalor shín mandísh bodanetuwok'o k'alosh dígr sentígredíyo dígr faraníyítíyo mand woníyosh haníye dash íímetsanotsí dek'o geyítuwe.

Dígrísentígrede =  $5x 2 519x 0$  dígrí faranayít – 32

Dígrí faranít =  $9/5x0 /$  dígrí sentígrede +32

Jermometríyots daatseyíru atso kud'k keewo merkuríy etek b'woto hank'o b'wottsonume merkuríya termo metríyotse shengsh be'eyo b'falítuwots, termometríyí taníko bmotsítuwotse, kaarí guufonat ak'o bfakítuwots b'woto shengsh daníyo geyítuwe.

k'osh k'osh naarí termometríyots bobeto, manotsuwere kílníkíyí termometríyo, ayí k'ees'onat ayí k'ee'aw k'ees' taats termometríyonat artsotsn b'woto daníyo geyítuwe.

### **2.1.2 Bírí k'ees'a**

Ayídek' k'ees'k keewo eeg b'woto keewur hanuwer ayí k'ees' detsts bwotonat ang naarotsítse úko bwoto ghengsh daníyet.



### 2.1.3 Bírí k'ees'o bbshíru weerotsí

Ayík'ees' keew íko ayí bkees'ts manoke tuwur k'osh ayí bk'ee'awok besho bfalítuwok'o daníyír k'osh k'osh aríyotsno t'íntse'er kítsr daníyo geyítuwe.

Aríyosha. Meyítse gawo k'ekr taawo shengsh at'íyer gawo ayí bk'ees'e okon maa mac'onuwe aní bk'ees'etuwok'o daníruwotssh shengsh daníyo geyítuwe.

- Ayí k'ees' keewu íko k'ees'oke tuwu ak'omand bbeshor k'ees' ayí k'ees'man k'ees'í ango muk'efe bwotwok'o keewo geyítuwe.
- Ak'at teshts keewuman k'ees'o bdek'or k'ees'man bdabítuwok'o shengsh daníyo geyítuwe
- Aríyosha Aats k'ees'onat aats ak'on no'ekor aats kees'man aats ak'oman bk'ees'ítu wok'onat k'ees'man ak'omand bbeshíruwok'o shengsh keewa.
- Ayí k'ees'ts keewo ak'omand keez weerotsn besho bfalítuwok'o daníya.

#### **Daní malotsí**

- k'ees'o eeg b'woto daníruwots íkn bokeewetuwok'o k'alr maníye okon k'ees' keewo eeg bwoto bí'íímet sheng keewatse tuwur danan daníyír danan guugo geyítuwe.
- k'ees'o eegon índefok'o daníruwokts aatr, termo metríyo k'ees' indetk b'woto keewur k'osh k'osh naarí termometríyots bobeyono keewo geyítuwe.
- k'ees'o íkn gonkíyon, íkn guufíyon bíbeshítuwok'o fíínar kítsso geyítka.

**Fad 1.** Bír c'uusho íko tawots gerr maníye okon k'osh bíro taawatsgedtsmon o'uusheshts deshíyír daníruwots bgugo kísson bodetsetuwok'o k'alr eeg bosh bíchíyetuwok'o aata.

- Han k'ees' beshíru keewan aatso kud'ru keewotsnat lambwotssho bífínítuwok'o fíide'e kítsír daníyo geyítuwe.

**Fad 2** Ik nalk'ets uflaetuwo de'er dambí urí weeron fuurr err fuuro geddek' warak'aton dozetswotsn shamboko fuurmaníts gerr sot'iníts shaamo jík' weeron beyíru satúnots at'íru worak'ato bíts gedet. shaamman tawon deshíyeyor sat'ínots teshts s'uuwo bekeeshor be'etuwe

Haníye dambí fadanatse nodanetu keewoní íkokú k'ees'ts jongo k'osh beyokok tuwur bí'amor shin b'teshíts beyoko aní ak' bwotítuwok'o shengsh daníyír hank'owo k'ees' keewan bbeshítuwok'o daniya.

- Aawu wokíní k'osh keewu toos'o k'ees' beshituw weer b'woto daníyír k'osh k'osh fadots fíinar daníruwots íkn keewíyo geyítuwe.

## **Terwer 7 Aníyotsí**

### **jíish I**

1. koota
2. koota
3. Ara
4. Ara

### **jíish II**

1. B
2. C
- 3.C.
4. C

## **2.2 T'uk'a**

**Ímets k'aat' wooro 15 peredíya**

**jam k'os'otsí**

Daníruwots dan han bodane okon

T'uuk'o eeg b'woto keewítuno.

Mangonat gawunon ík atsí t'uk bowoto shengsh keewítuno.

Aatsok'o uud'ef keewots t'uuk'onat damban btuwo wokíní booto bodetsts jaagolík/ bowote keewítuno

T'uuk'an k'alo keewítuno.

Jam Detsotsí k'aat' woorá

2.2.1. T'uk'o eeg bwota.....3

2.2.2. k'ok'r keewots t'uuk'a.....3

2.2.3. Aatsok'o kud'íruwots.....3

2.2.4. Jong T'uk'a.....3

2.2.5 T'uk k'ala.....3

shín k'ana

Fíinde'e daníruwotssh kítsosh wotít keewots shíno k'ande'e danan sheno k'umots t'íntso geyítuwe

### **2.2.1 T'uk'o Ebí**

T'uk'a eto úk keewí ang wotat ík keewí maac gawunat tse wotíru wot keewa. Hank'obwottotse haníye dashtsank'o kítsó faletuwe.

T'uk'o = Ango

ík keawu maac'gawuna.

Man daníruwots dano boon geyítuwe.

Dambí íímetsanatse dano noon bgeyítuwo angman k'ot'tsoke gawuno dabfere bíamor t'uuk'onmo muk'efe bí' ametuwok'o daníruwots shengsh daníyo geyítuwe.

Fad 3. Worak'ato aawats gerr wokíní worak'at man mítst keewots ko'íyíde'er gerr bmís'or daníruwotssh kítsír eegosh bmís'íruwok'o boon bofookí k'um bo'íímetuwok'o k'alr daníyo geyítuwe

### **Dan Ayíyí k'ac'otsí:**

- Bír guumba.
- shaamo wokíní c'eesho wokíní ete ktrík gawo
- Ikmandí nalk uufatí wotts sat'ína kbríto wokíní c'eesho
- worak'ato
- shuuk' mís'et keewo
- Tíshts t'armusí t'ííya
- Lensíyonat k'osh artsotsna.

### **k'oorí mala:**

- Daníruwots k'ees'o eeg b'woto bokeewítuno p'íyí aato aata.
- Termometríyo daníruwotssh íímr k'ees' ka'íyots bokeetuwok'o aata.
- Ayí k'ees' keewo bbashíru weerotsí ík íkon bokeewítuwok'o aata.
- Ayí k'ees' keewo bobeshíru weerotsí fíinde'e bokítsítuwok'o gareyí fíino ííma.
- Daníruwots toos'on k'ees'o ak'o bbashítuok'o fíinde'e kítsír bo'aríyítuwok'o aata.

### **2.2.2. T'uk'í k'ala**

T'uk'í taano ayí k'alo bdeetsok'o daníyo shenga. Hanuwere, ashots mafo shashídek' shííko meshdek' kooshet keewu úko kaarí gíítsats gedosh b'woto shengsh daníyo geyítuwe. Haníyer k'osh jongí t'uuk'o jong wonawonewosh aawusho bt'azetuwok'o k'alítik b'woto shengsh keewo wokíní daníyo geyítuwe.

- Gít naarí jong jongwots wokíní jong wonawonewots fa'ano. Manotsuwere. nalk'omnd
- Amdawíyonat ltef bowoto daníyo geyítuwe.

- Amdawí jong jonga etefo íkn ehon besha eteru dan took kshínotse íímets fadmon kítsídáníya.

Nalk'omand wonawoneyo bí'azefo ak'jongo k'ees jongoníye bogo bt'uk'etuwots ak' beyokoke ak' jongo tuwur k'ees' beyokok k'ayí bbeshíty. Han naarí íong wonawonew nalk'omand song jonga etef b'woto shengsh daníyo geyítuwe.

### **Daní Malotsí**

- Daníruwotsí t'uuk'o eeg bwoto bodants keewo bokeewituwok'o aatar daníyo tuwur daníyo íísheye okon taal t'uk'o k'osh k'osh shag detsts keewots k'osh k'osh t'uk' bodetsok'o íkn bokeewetuwok'o k'alr fíínde'e kítso geyítuwe

#### **2.2.3 k'ook'r keewots t'uk'a**

k'ook'r ít atso daníruwot bodanetuwok'o woshosh k'osh k'osh fadats fíínde'e arúyots íímo geyítuwe.

Mank'obwottsotse, daníyíruwots danan daníruwotssh shengsh daníyosh ayí naarí keewots de'er k'osh k'osh bewok'ok bezde'er angon bog t'uk'o b'detso shengsh kítsír daníyo geyítuwe. Eshna, k'aac'n shash keewots s'aad keewotsíye kaaron ík keewo fuurde'e besho bfalítuwok'o k'aac' nshosh keewots ango muk' beyokats bk'ot'ítwuotsna ayíyí t'uuk'o bdatsítuwotse shengsh daníyo geyítuwe Maníye okon noon dano bgeyítuwo keew íko aambk'ot'ok bewoko gawuno bmuk'ora t'uk'man bdabítuwok'o shenge daníyo geyítuwe.

#### **2.2.4. kuud'k keewotsT'uuk'a**

Aatso kuud'efo sam keewots k'oorkeewotsk'o t'uk'o detsfeno. Han daníruwotssh shengsh daníyo geylítka. Aatsok'o kuud'ef keewots t'uk'o bobeyíru k'aac'otse bodetsts eed'ok'on bwoto shengsh daníyír aríyosh daníruwots mas'afatse fadon kítsets k'ork'oroníye doshon

beyíru gaad'on kuud'íru aatso kaarí wook datsats boodo bfalor, dambe beyíru t'aawashde'e bot'etwok'o k'aawun beyík bwotts jangonu aatso kuud'ir keewanots t'uuk'o k'osh k'osh b'woto sheng daníyo geyítuwe.

### **2.2.5. Jong T'uk'a.**

Jongo k'ook'ruwotsnat aatsok'o kuud'ef keewu jamotsk'o t'uuk'o bdetso daníruwotssh daníyosh k'osh k'osh gal guurok'e daatseyíru keewotsí ík íkon keewo geyítuwe. Mítots gíwu gíwo bandíro hake bak bgíyo nat aretswotsn etíruwats tur dongo t'uuk'o bdetso k'o danosh k'osh fadotsí fíínar s'íílo geyítuwe.

#### **k'oorí mala**

- Daníruwotsí t'uuk' k'alo eeg b'woto íkn bokeewetuwok'o k'alr jongo bjongítuwok'o t'uuk'o geyíyí keewu b'woto daníya.
- Haníye dambtsanatse tuwur t'uuk'í een keewí k'uumo eeg b'woto danr fííneyíru k'ac'otsí ík íkon keewur t'uuk'í k'alo keewo geyítuwe.
- Ilomo jongo bjongíruwok'o dnalk'omand wokíní damb bkaawo deshde'e bjongítuwok'o keewur aríyosh k'eests jongo damban bjongor wokíní btuwor ak' jongonmo bmangatse tuwutson bbewoko bdatstsok'on bbetwok'o shengsh keewa.
- jong wonewone naarots damban wonawonewonat nalk'lomand wonawne bwoto keewo geyítuwe.

#### **Dan Ayíyí k'ac'otsí**

- k'osh k'osh ayí k'ees'íru wokíní k'aak'íru keewotsí k'ees'íru cartíyo, ara.
- Fíínats modelíyots ( k'ees'íyí) weeron t'intsedek'a

### **K'oorí mala**

1. Daniruwots t'uuk'o eeg bwoto bkeewítuwok'o ap'íáato aata.
2. Ik keewí t'uuk'o hank'oyíye er keewo falat eeg bwotor bwoto bofíínítuwok'o k'aat'í fííno ííma.
3. Aatso kuud'ef keewots bo'ed'onat bogítson bodetsts jaagtwo bokeewítuwok'o guut'í aato ííma.
4. T'uuk'í k'alo bokeewítuwok'o ap'ú aato ííma.

Terwer 8 - Aníyotsí

### **Jíísh I**

5. koota
6. koota
7. Ara
8. Ara

### **Jíísh II**

1. Alwusho bí'azetuwok'o k'altuwe jongo bwonawenetuwok'o k'altuwe.
2. msmara
3. jongí t'uuk'a

## **2.3 Mots keewa ( motsníya)**

Jímets k'aat'í wooro 10 ( peredíya)

### **Jam k'os'otsí**

#### **Daníruwots dan han bodane okon**

- Aats wonawone wotwots daníyítuno
- Aawush azeazeyo keewítuno

## **jam Detswotsí**

## **k'aat' woorá**

2.3.1. Aats wonawoneya.....5

2.3.2. Aawush azeya.....5

## **shín k'ana**

- Fíinde'e kíitsosh geyítu k'ac'wotsí etoní k'ulo aatso, mítset worak'at k'aníyo geyítuwe.

### **Danan sheng k'umonat T'ínts ana**

Aats wonawoneyo daníruwots shengsh bodanetuwok'o k'alosh k'osh k'osh fadots fíinar aríyotsno ímo geyítuwe. Maníye okon íkík keewots ayí aawo úk naarí weeron k'osh k'osheyo falítuno. Hanuwere aatsok'o kuud'ts keewots, fuufano mand, fuufano t'zetíyomand, t'zetíyo shetso mand shetso aatsomand bwonewor, aats wonawene bwoto keewa.

### **2.3.2.Aawush Azeya**

Aawusho ak'o bí'azeyíruwok'o daníruwotsí aatr úkn bokeewetuwok'o k'ala maníye okon aawusho haníye dashí weeíank'on bí azetuwok'o keewa.

1. Aawu ayí bk'ees'or fookítsí aatso, aats tílo baharíyíts aats jamo guufa danban amr jongots ehar ak'ar dawuno mand woneyar aawush bwotít.
2. Gízwotsnat mítotsn bowoshíru jongonat k'osh k'osh keewots bwoto haníye dashon t'íntsanots weeranotsa dano faletuwe.
  - Jam keewotsoke kíshíru fuufano damban t'ínfe amr ayí bewok'o detso falítuwe. Gal guuroke beyíru jongo damban bíam taawo bítse beyíru jongman aní dabr bí'ak'ít.
  - Ak'o dabfe bk'ewor motsk'owonat shetsk'on azeyetuwe.
  - Gal guuroke beyíru jongo damban bí amtaawo bítse beyíru jongman aní dabr bí'ak'ít.



- Ak'o dabfebk'ewor motsk'owonat shetsk'on azeyetuwe.
- Ayí aawush motsk'o íkats watde'e daawuno bí'azít.
- Daawuno dabfe bí'amor gal guurokí jongo motsnk'o kurdek'o bfalawok'o hanjangan úkats ko'ets motsman aawush wotar dats bí'ot'etwok'o shengsh daníyo geyítuwe.

### **Daní malotsí:**

- Aawusho ayí naarí weerotsn bbeyiruwok'o daníruwots botookí k'uumo bo'íímetuwok'o kup'íya maníye okon aatso kuud'k k'ook'rk'on, jongonk'on bbetuwok'o keewa.
- maníye okon aats wonawoneyats daníruwots ík wotde'e bomoshetuwok'o k'ala. manton deshíde'e aatso bk'ees'or damban bguufítuwok'o maníye okon ak'oar t'zetíyí bwotts jangon aatsomand bwonet. aatsomand woneyíru keewuman ayíde'e bí'aak'al shetsomand bwonetuwok'o shengsh keewa.
- Aawusho aats wonawoneyí k'aawutson daatseyíru keewst bwoto daníyír fadotsno keewo geyítuwe.

### **Fada:**

- k'uulots aatso gerde'er ípde'er taawats k'os'a
- Taawuman k'ec'r k'ees'tsman k'uulomand bbesho t'úwíntsa.
- k'uulo ayí bk'ees'or k'uul k'ees'man aatso mand bbesho t'úwíntsa.
- J'aawosh t'aasuosh k'ees'man bguufor aatso k'ee'r aamban k'oor bí'etor úpo k'eeshr s'íílo geyítuwe.
- kuul úpo oííts weeron aats fed'fed'o bbewo s'ííla.

- Aats fed'manots t'zetíyí k'aawuts bowoto danr t'zetíyíman bía'azeyí rk'ullotse beyíruwonat k'ulloníye uuron beyíru k'ees' k'osh k'osheyí jangon b'woto t'úwíntsa. Aats fed'mants eenfere amr k'ullí ípman k'aweyar datsats bofed'ítuwok'o s'íílr aawush azeyo hank'o naarann b'woto shengsh daníya.

### **Danan Ayíyí k'ac'ots**

- Aats naarots kítsítka. ( kuudka shetsona)

### **k'oorí mala:**

- Aats wonawen wotatse aata
- Aawush azeyon guud'de'e bokeewítuwok'o maa fíín ííma.
- Aawush naarots úk íkon bokeewítuwok'o aata.

## **2.4 kaat kíítsíru k'ac'otsí**

### **Íímets k'aat' wooro 8 peredíya.**

### **Jam k'os'otsí.**

Daníruwots dan han bodane okon

- Wíndíbeníyo de'er jongí kaato keewítuno
- kompasíyatse datseyíru kaat kítsíruwo maf magnetíyí bwotonat , magnetí gahar kaawo datsan muhur kaawa, magnetí muhur kaawoní datsan gahor kawo, bkítsíruwok'o daníya
- Bar magnetíyo s'aaron joríde'er guurír b'kaato danetuno.

### **Jam Detswotsí**

### **k'aat wooro**

2.5 kaat kíítsíru k'aac'a.....	8
A. Wíndíbeníya.....	2
B. Bompasíya.....	3
C. Magnetíya.....	3

## **shín k'ana**

### **Fíinde'e kíitsosh wotít k'aac'otsí ko'íya.**

Danan sheng k'umonat T'íntsona

- kaato ak'o dano faletuwok'o daníruwots aato geyítuwe. Maníye okon dats kaat íko danosh noon ayíyít k'aac'ots bobewok'o daníya. Manotsuwer" wondíbeníya, kompasíyonat magnetíyon bowotoúk íkon keewur daníyo geyítuwe.

A. Wíndíbeníya: k'osh kaat danet k'aac'o wonídelseníya eteyíruwok'o wíndíbeníyo dats c'uusho, wokíní nobeyíruwok betwoko, wíndíbeníyo dots c'uusho, wokíní nobeyíruwok bewoko gaharnat muhur dats kawo bíkítsíruwok'o fadots t'íntse'e fíinde'e kíitsr shengsh daníyo geyítuwe.

B. kompasíya

- k'osh dats kaat danosh noon syíyít k'aac'o kompasíya etefok'o, kompasíyanu dats c'uusho wokíní nobeyíru bewoko gaharnat muhur bíkíitsíruwok'o daníruwotsh fíinde'e kíitsr shengsh daníyo geyítuwe.
- Hanatse dabr kompasíyan gaharnat muhur dats katotsí dano falewor oorts gítots aawu keeshonat aawu kíndí dats kaatotsí hann dano falerwok'o daníruwotssh kíitsfets daníyo faletuwe.

**C. Magnetíya:**

Magnetíya etofobír wotts keewots getsí níwu detsk wotat k'osh dats kaato kíitsosh sheng k'aac' bwoto keewa.

- Magnetíyo gít k'aat'ots
- Manotsuwe gít k'aat'ots gahar kaatonat muhur kaatona hteto.

- Ik magnetíyo de'er jookon tífde'e jongatse joorír koníbwotalor íkmandí c'uuc'o gahar mand bjíishe k'osh mandí e'uushonmo muhur mand bs'íilet. Muhurmand s'íílíruwo muhur kaata eteyor gahar mand s'íílíruwo gahar kaata etefok'o shengsh daníyo geyítuwe.

### **Daní malotsí:**

Dats kaawo ak'o dano faletuwok'o daníruwots úkn bokeewetuwok'o k'ala . maníye okon jong jongíru kaawo wíndíbeníyon, kompasíyon wokíní bar magnetíyon dats kaawo dana faletuwok'o shengsh keewur hanton deshíde'er magnetíyon wokíní kompasíyon dats kaawo s'íílewor shengsh galde'e danetuwots dats kaatotsí bowoto daníyo geyítuwe.

### **Fíinde'e kíitsa**

- Bala
- k'aac'k'aac'wotsí galdek'a
- magnetíyí fíína.

Daníruwots mas'afatse íímets jandítstswots haníye dashí s'eentsetank'o k'ala.

kaac' naarotsí	magnetíyí getsíruwotsí	magnetíyí getsawswotsí
k'ook'ra ( shawa)		✓
msmara	✓	
Asmara		
Medabíya		✓
Almenemíya		✓
Irsasíya		✓
Taaha		✓
Ambaara	✓	✓

Ispílíya	✓	
mlac'íya	✓	
mayí aawa	✓	✓
maara		✓

### **k'ooronat k'oororona**

- Wíndíbeníyí modelíyo fíinde'er aawí jongí kaato bokíítsítuwok'o maa fíín ííma.
- kompasíyí cartíyo fíínar dats kaato bokeewítuwo k'o gareyí fííno ííma.
- kompasíyo de'er gaharnat muhur dats kaatotsí gonkíde'er bokeewítuwok'o ap'í aato aata.
- Bar magnetíyo ítalats s'aaron tífede'er dats kaato ak'o dano faletuwok'o bokeewítuwok'o aata.

### **Terwer 9 Aníyotsí**

#### **Jíish I**

1. Ara
2. Ara
3. koota
4. Ara
5. koota

#### **Jíish II**

1. Gít magnetíyí c'uushuwotsí
2. magnetí k'ac'a etoní magnetíyon getseyíru keewu bwotor

**Aríyosha** : mlac'íyo , maafo, k'ork'ora

- magnet woterawu keewonmo magnetíyí getsawu keewa. Aríyosha : míto, shuutso, maaro...

3. Aatso fuufanomane, fuufano t'ízetíyomand t'ízetíyo shetsomand err elomo aní aatsomand bwonet. Han naarí wotan aats wonawenaya etefo
4. shíshíngí aawusha.
5. wíndíbeníya.

## 2.5 .Daatseya

### Jam k'os'otsí

Daníruwots dan ha bodene okon

- Ikoke eed'at beyíru keewatse tuwur datsots bodaatseyíruwoko nokorítuno
- kartatse daatseyíru gonkeraw jííndwotsnat merídíyan jííndwotsn de'er arík bdaatseyíruwok'o keewituno wokíní kíítsítuno.

### Jam Detsatsí

### k'aat'woora

Daatseya.....	20
keewots bodaatseyírul kaawa.....	5
Arí bewokí daatseyá.....	15

Danan sheng k'umonat ' k'umona

Daníruwots dan han shengsh danosh bewokwots wokíní keewots bodaatseyíruwoko shengsh keewosh aawud kaatotsnat kekroshat kentros jííndwotsí shengsh s'íledek'o geyítuwe. **Hanatsetuwur:**

- Jííndanots gít kaatwotsn beshar dats jamo guurar aníyí gonketk guurk jíínd bowoto daníyír, jííndanots botuwoko gírnic kekros jíínd etef bwotonat 00 kekrosí wokíní longítíwudíyo kíítsítuwe.
- Gírnic kekros jííndo Ingílíz een kíito lendennat aawu kíndon daatseyíru Afrík daatsotsí htoní Aljeríyo, malín, Burkí nafasoyí, craaní k'uut'r beshítuwoko keewa ( daníya)

- Ik bewoko bdaatsetuwoko jííndanotsíye aawu keshon wokíní aawu kúndon daatseyo bfalítuwok'o noon ayít kekrosnat kentros jííndots kardatse wokíní lu'ulíyatse bbeyíruwok'o shengsh daníya.
- kekros jííndots lulíyatse wokíní kartatse aawu kíshon tuwut aawu kíndomand sererek k'uum jíínd bowoto Hanotsuwe bo'ats atseyo konkeraw jíínd bawoto hanots jííndanots botuwoko dats jíík o0 kentírosíyí b'woto shengsh daníyo geyítuwe.
- Ilomo datsots wokíní be wokwots gítwerotsí bodatseyíruwok'o keewur, manotswere ík í datsotsn bodaatseyíru kaauonat kaaton bowoto shengsh daníya.
- Datsots Bodaatseyíruwok kaawa.

### **Datsots Bodaatseyíruwok kaawa.**

Ik datso wokíní ík keewo bdaatseyíruwoko aawud een een kaatwotsí de'er dats íko k'osh datsoníyere aawu kaaton bdatseyíruwok'o shengsh keewur, manowere, danets fukwotsn, guurwotsn gíyokí galotsn, ík dats guuron, zoníyotsn, c'ík'íwotsnat' k'orwotsn dats íko eewuke bdaatseyíruwoko dano faletuwe.

Hanowere ariqyo t'íntsde'er shengsh daníyo geyítuwe.

### **2.5.2 Arí Bewokí Daatseya**

k'osh k'osh eatwots wokíní k'osh keewots bodaatseyíruwok kítsít malots etoní kentrosnat kekros jííndotsn de'er kútso falwetuwe.

Daníyí Malotsí

- Azets dats guuro tapyayo bezde'er datwots bodaatseyíru dats kaato daníya.
- kaato danosh shín tuwetuwoko gírnic merídíyan nat dats gjíík bwoto shengsh keewa

- Dats kaato keewosh geyewor dígríyon índar k'o'odek'osh geyewor dígríyon índr k'o'o dek'osh geyewr shíno bo'atsatseyo gonkerawe jííndots indar maníye okon merídíyaní jííndí dígríyo índar k'o'odek'et.

### **Dan Ayíyí k'ac'otsí**

- kaarta
- kíitset kaarta
- Gonkerawu jííndotsí
- merídíyaníyotsí

### **k'ooronat k'oororona**

- daníruwots datsots daatse kaarto de'er aríyosh boguuroke datsotsí bokeewítuwok'o aata.
- kaartmanatse gtop'; íwu aawu kaat'on bdaatseyírwok'o bokíítsítuwok'o k'aat'í fííno ííma.

### **Terwer 10 Aníyotsí**

#### **Jíísh I**

1. Ara
2. Ara
3. koota



## **k'ot'ok keeza**

### **k'aat'owooro 60**

## **3. Datsa**

### **Jam k'os'otsí**

Daníruwots dan han bodane okon

- Ash datso eeg bwoto keewítuno
- kaarto eeg bwotonat eegosh bgeyítsok'o dats wooko kaartatse ak'o kítsetuwok'o danetuwuno.
- It op'íwu bdaatsetuwok'onat It op'íyíts ploetíká beewo azewotonat azealotsn danetuno
- It op'íyítsí ash taawo, akake ash beyúwoko. ak'o fíinat bok'eeyíruwok'o danatuno.
- It op'íyatse dats k'eezíruwonat dats keezman ak'o bwoton keewítuno.

### **3.1 Datsí eeg wota**

#### **Ímets k'aat'í wooro 2**

### **Jam k'os'otsí**

Daníruwots dan han bodane okon

- Ashash datso eeg bwoto keewítuno
- Ik bewoko ash dats err dek'osh s'eents bí nbgeyít keewots ík íkon keewítuno.

## **Shín k'aana**

Dan han shíno daníruwotssh daníyosh Afrík kaarto, It'op'íyí kaartonat wlíyon k'aníyo geyítuwe Etetsk'ac'otsí de'er daníruwotsí ikn bokeewetuwok'o k'alr shengsh daníyír aato aatfets daníyo geyítuwe

## **Danan Een keewu k'uumotsí T'íntsa**

Ash dats íko eeg bwoto daníruwotsí aatr maníye okon íkn bokeewetuwok'o k'alr bewok íko ash datsa etash bín s'eents bgeyít keewots haníye dashtsantsí bowoto bojamets bokecwítuwok'o keewa.

Manotsuwere bewok íko ash datse etetí

- Dats daara
- Took Fala
- Dats k'eezíru nasho bewo geyítuwe. ( mengszo beewo geyetuwe)

### **3.1.1 kaartí Daníya**

Dananítse t'íntsa danet een keewots haníye dashtsaotsí.

- kaarto datsots bodaatseyíruwoko, bowoko, kaato, bgawunonat bt'ebon danosh k'alí keewa.
- k'osh k'osh ketwots dats jamatse bobeyíruwok'o danosh noon ayíyít keewu. bwoto.
- kaart tatsír danet datsonat kaartí dagatse beyíru gonkewona
- Btatsmanuwe ayí gawun datsan muk'na'a kaartatse kítsoh falet mal bwottotse kaartatse sentímetron indewor, dotsatse kílometro de'er indetuwok'o daníruwotsh shengsh daníyo geyítuwe
- keez totsí naarotsí ík íkon daníyo geyítuwe.

### **manotsuwere**

- Noon keewona
- Guutona
- jindona

Hanotsí taatsonítsí k'osh k'osh aríyots t'íntse'e shengsh daníyo geyítuwe.

kaawu motyerawu jííndwotsí inddek'osh ayí kícúkí masmeríyo dek'o faletuwok'o daníya.

### **Danonat Daníyí malona**

Daníruwotsí ashash bewok datsa eto eeg bwotoíkn bókeewetuwok'o k'alr daníyet.

- jk bewoko ash datsa etosh s'eents bgeyituw keewots daníruwots ik íkon bokeewítuwok'o k'al guupo geyítuwe.
- Daníruwots kaarto eeg bwoto bodants keewo bokeewísh aatr maníye okon shengsh daníyír maníye okon wet keewats dan besho faletuwe.
- daníruwots kaartí toatswotsí bokeewítuwok'o aatr bok'osh k'oshet níwots daníyír, bofiínefiínewo keewor kaartatse íímets aatots daníruwotsh t'íntsr dats wooko kaartatse ak'o bo'índítuwok'o bofiínítuwok'o kíítsa.

### **Dan Ayíyí k'ac'atsí**

- kaartonat lulíyon de'er fiínats jíítsa

### **kooronat k'oororona**

- Daníruwotsí bodatso eeg bwotok'o bokeewítuwok'o aata.
- Daníruwotsí bodats bodaanet níwuwotsí bokeewítuwok'o guut'í aato íímav
- k'aat'otse ap'í aato íímr, kaarta eto eeget bowto bokeewítuwok'o aata.

- Daníruwotsí ganewon bezde'er kaartí taats weerotsn ík íkon bokeewítuwok'o, ak'o bofiinewo bokeewísh aata
- wookwots kaartatse fíinde'e bokíítsítuwok'o aata.

### **Terwer 11 Aníyotsí**

#### **Jíish I**

1. Ara
2. Ara
3. koota
4. Ara

#### **Jíish II**

1. B
2. A
3. C'

#### **Jíish III**

1. C
2. C
3. A
4. B
5. C

#### **jíish IV**

1. mengsta etoní ík datsatse ash jamí eedík wootat bshírotse k'eeyíru ash jamosh íkn bok'eet ngementíst detsk keewa.
2. sudaníyona, Ertrona, keníyona, somalíyonat juubutína
3. k'osh datson kefwekalíye eta
4. 50 kílo metra
5. shíno muk kaawu jííndotsn ka'íyír maníye okon wooshets jííndwotsí bíats daba. maníye okon ímets taatsí k'ac'man de'er bwokman jjnda.

#### **3.2.2 Itop'íyí Gawuna**

Daníruwots dan han shengsh bodanetuwok'o It'op'yosh aawud kaaton daatseyíru k'osh datsotú detsts Afríkí kaarto k'aníde'er ti'íntsr maníyeokon bokeewítuwok'o k'ala.

### **Danonat Daní mala**

- Daníruwots It'op'íyí daatseyíruwok'o bodanal bokeewítuwok'o aatr daníyo geyítuwe.
- Darúruwots kaartatse beyíru Itop'íyonat' k'osh It'op'íyí gíyí datsotsí bokaatonat bodaatset kaawo bokeewítuwok'o k'ala.
- Itp'íyí kaarto de'er daníruwots Itop'íyí gahar mandonat muhurmandon gonkerawu jííndwotsí kítsír bo'et okon aawu keeshonat aawu kúndon kíítsíru merídíyaníyí jíínd c'uusho bokiítsítuwok'o keewo geyítuwe. Maníyeokon Itopíwld bdaatseyíruwok dats kaato dats juk'otse 330 nat 480 dagatse aawu keeshon b'woto daníyo geyítuwe.
- Daníruwots jtgp'íwu bgawuno bodanets keewo bbeyal aatr daníyo geyítuwe maníye okon fídelíyon kíitsetuwok'o daníyet.

### **Dan Ayíyí k'ac'otsí**

- Itop'íyí kaarta
- Storíyí Iskelíyí kaarta
- k'ooronat k'oororí mala
- Itop'iy kaarto de'er awuke bdaetscyíruwo k'o bokeewítuwok'o aata
- Itop'íwu bmuk'e een fídelíyon bokeewítuwok'o ap'i aato aata.

### **3.2.3 Itop'íyí Aze wotots Azeazeya**

#### **Iúmets k'aat' wooro 13 ( peredíyo)**

#### **Jam Detsatsí**

#### **Itop'íy dats bebeya**

- Jong naarotsí
- mítotsnat Bodí gízwotsna
- shawa

## **Jam k'os'rwotsí**

### **Daníruwots dan han bodane okon**

- It'op'íyíts dats tuwokonat dats k'eewokon bodaatseyíruwobo kaartatse s'íílr kíítsítuno.
- Een een daawuwotsnat dats juuwanwots bodaatseyíru bowokwots shuutsonot kaaton keewítuno.
- Itp'íyí ayí een gohuwots bodaatse yíruwoko kaartatse kíítsítuno.
- Jong naarotsí ík úkon keewítuno
- Itop'íyotse daatseyíru danets een een gízwotsí keewítuno.
- Mítots bodaatseyíruwoko kaartatse s'íílr keewítuno
- Dats k'aro wokíní tuwoko jongatse bdowet kííc'o keewítuno.
- Itop'íots k'ees'onat aawush een muk'o úk bekonatk'osh bewokoke, úk wooronat k'osh wooratse bok'osh k'oshewo merejwotsí gerde'er shengsh daníyo geyítuwe
- Danets een een jong naarots odaatseyíruwok guuruwotsnat bodaatset kaatotsn, bodetsts níwon keewí

### **Shín k'ana:**

Danan shíno daníruwotssh daníyosh Itop'íyí jong naarotsí detsts kaarto k'aníyo geyítuwe. haníyer k'osho Itop'íyí bebewonat dassotbe beyíru jam keewon, bodí gízwots ak'o bad'at bobeyíruwok'o T'op'íyí Itop'íyí kaarto k'aníyo geyítue.

### **Danan sheng k'umonot T'úntsona.**

Han den tookon daníruwots doníyosh haníye shín datsbebewo azewo bwotok'o hdants keewo keewur bo'ete okon, daníyíruwo manats dabde'er shengsh doníyo geyítuwe maníye okon nooguuran dots bebewo bítse beyíru keelou jamo bokeewít Daníruwots bo'aníye okon dats aze azeyoeeg bwoto, manuwere " dats tuwo ( daawo) , dats juuwano, ayí goop'o bwoto daníyet.

- Dats k'ara eto dats daawo, kínde keesho, guro, bwotonat Itop'íyí datso datuets dats bwoto daníyo geyítuwe.
- Hanots dats k'arots 1800 metroníye bog bowoto keewa
- Hank'owo datsanatse ak'o , gaya muk'ú k'ees'k'oa detsfe.
- Ras Dashíní etefo Itopíyítsí gur jamotse eeno bwotonat k'osh gurots daatsetuwok'o bodanetuwok'o keewo wokíní daníyo geyítuwe
- 1000 metroníye dashe daatseyíruwots dats juuwan bowoto daníyo geyítuwe.
- dats juuwano dats k'ees'onat barah bwoo shengsh daníyo geyítuwe.
- It op'íyotse ayídek dats k'eeyoko wokíní dats juuwoano **Dalalí etefo** Hanuwere kosh k'osh juuwaní datsonton s'ílewor 116 metro doshan bwokít
- Gít naarí shelek'ots wokíní ayí goop'wots bobewo doníyet.

### **Manatsuwere**

- Fooko wokíní aatso dí'on shawo wokíní datso bmashor
- Dats gítsetse tuwír angon azeyíru keewon azeyo falítuwe.

Hanotsíye k'osho daníruwotu jong eeg bwotonatjongí naarotsí bodanetuwok'o k'alo geyítuwe. jongo ayí woorosh inyat datsets ik gal guurí jong k'ees'o, aawusho, jong t'uuk'o, ak'k'owo jongonot jongo eeg bwoton shíngsh daníyo geyítuwe.

Jong eeg bwota etoní aawu aawonat sayít sayíton wone woneyíru k'ees'onat aawush angona.

**Aríyosha** : guur a bí'ak'ít aawu bk'ees'et,et bwoto daníyo geyítuwe.

Jongats kíc' dowiru keewots fa'ano

- Dats jiikatse ayí bwokítsotsna
- Aatsatse bwokítsotsna
- Dats k'arats bwotora.

Dats k'artse jongo ak'ar aawusho bbutsetuwok'o bk'alituwotse tuwutson Itop'íwu joosh ayí aawusho bdaatsíruwok'o shengsh daníyo geyítuwe.

Hanuwere motsk'owo jongo aawu kíndonat muhurn tumut Itop'íyots bokíndr dats k'aro bdaatsor damban tuwur manoke ak'k'owo mots detsts keewo aawu shk'owon dots bí'ot'et. Han jongan dats juuwanats bbodor shuk'ok'o wotar aawush wato bmawít. manatse tuwutson dats juuwano aawush t'ut'k bowoto shengsh daníyo geyítuwe.

Ito'píyotse aawud (4) aawush naarotsí bobewok'o keewogeyítuwe.

1. Ak'wokíní gayí jongí naara
2. Ayí ak'eeraw wokíní woyín dega jong naara
3. k'ees' (k'ol) jongí naara
4. Barahí jongí naar bowoto daníyo geyítuwe Hanots jongí naaranots Itop'íyí datsatse jam bewokokebodaatsetuwok'o daníyír bewokmanotsno kaartatse kítso geyítuwe.

Mítatsnat Bodí Gízots Itop'íyotse

Itop'íyotse Awudsd een een míit naarots bobewo keewur daníyo tuwo geyítuwe.



## Manotsuwe:

- Gema
- Totstotsa
- T'uug ata
- k'osh k'osh eeh mítotsna. Hanots míít naarots ake ake gal guuroke bodaatsyíruwok'o shengsh keewo geyítuwe. Daníruwots bogal guuroke aawots bodaatse yíruwok'o úkn bokeewetuwok'o k'ara Aní k'osho dabde'er hanots mítots k'osh k'osh guuroke k'osh guuroke boc'ír obetuwok'o k'alíru keewo úk úkon bokeewítuwok'o bodanman shengsh gawíntsbodek'etuwok'o k'ala.
- Ashasho gemítsí mítots ayí fíínats jíítsdek'etuno.

Aríyosha : mísh k'ac'osh

= maa agosh

= gosh dotso gawíntsheer gosh goshosh

And wooron no datsanatse gemo ayídek' bashefe bí'amír

Hanuwere.

- shawo dí'on masheyo
- jong wona woneyo
- Bodí gízots bok'eetuwok mawona.

Hank'o bwottotse kííc'o no'atsats bbodftse shíno gemotsí shengsh kordek'o noon bgeyítuwok'o daníyo geyítuwe.

Mítots weeralo k'ut'de'e t'afíyík'azo aletíyí

- mítots tookona

- Meeyítse taawu at'íyosh wotítuwu k'osho keewu gewon bwoto daníya.

## **Bodí Gíza**

Itop'íyotse ayí bodí gízots daatsetuno. Manatsuwe meets móófotsna, bod mááfwotsna, meetsonat bod mááfwotsna er ka'íyo faletuwe, Err daníyír bodí gízots ashosh ayí k'alo bo'íímetuwok'o keewet.

manotsuwe:

- Míshosh
- Bogook'o c'monat lukanbí fíínosh
- Aats bak'etsí ashots waar úubatr gíz noosh daotsíyosh bk'alítuwok'o shengsh daníya.

Bodí gízots shengsh kotet aze keeuots bowotsotse aatso,mísho bodaatsítuwok'o shengsh s'ílo geyítuwe. Gízanotsí konuwor bwotal úd'uwe eterawo ud'o falerawoko sheng parkíyo doozr bíits koto faletuwok'o daníyo geyítuwe.

Itop'íyotse bodí gízotsí kotosh agets parkíyotsítse

- Gahar doozetsona, danaklna, Awashna, Balna, neec'
- Itop'íyotse ayí naar bodí gízots fa'ano.

### **aríyosh:**

- Dangesho, kosatu kooho, bodí daazo, baato, baalu
- Bír waango, sheet'o bodaatsetuwok'o daníyo faletuwe. Hanotsítse ík íkots jtop'íy baarotse bodaatseyíruwotse book' gízno etefo.
- Manotsuwere Baaluna, bír waangong kooho c'ílad sheet'one. Jan hanotsí daníruwotssh sheng daníyí okon bodí gíz jamotse Itop'íyotse ake bodaatseyíruwok'o kaartatse kíitso geyítuwe.

## Shawa

Itop'íyotse k'osh k'osh guuroke ayí shawu naarotsí daatso falítuwo. manotsuwere.

- shalí shewa, shutsats shawa, cíicayí shawonat íkats ko'ets mcayí shawona.

1. **shalí shawa:** Han shawi naaran Itop'íyotse dats k'aratse daatsetk bwotor bí'aronu bíro wokíní ak'o woto falítuwe. Bír shalí shawo aawík'ees'ok baar aawusho bbuuts wooror gosh goshosh kíc'íka.

2. **shíyí shawa:** Han shawí naaran Itop'íyotse dats juuwanatse daatseyíru shaw naara Bígítotse mítonat ok'onat gíz k'írts ok' keewo bí'altsotse shawí gofo dashatse

3. **mící shawa :** Han shawí naran fookatse, aats k'aratse ayí goop'otse daatset shawí naara Dí'ó fokddek' íkats ko'ídek' bgedts shawí naara. Hank'o bwottsotse shawan dats gofo detsfe shawo aatsonat jongon fookeyor s'uwitk bowttsotse noo Itop'íyí datsanatse datsatsí shawí gooto dí'onat jongon fookeyat bt'ofúr.

- showo dí'onat jongon bfooketuwok'o k'atíru een een keewots mítots k'ut'de'er t'afíyon bowoto shengsh dariyo geyítuwe. Hanbar bwotefetse gízots ík bewokok wokíní ík datsots aníyír bíts bíts jíino shawo dí'on wokíní jongon bmashetuwok'o k'alítuwe.

Hank'o bwottsotse shawo dí'on masheyar bt'afawok'o mítots weeralo k'ut'k'aza, k'ut'ets mítots shaato took, dats daawo grman gosh dí'í goop'ats míto wokíné shutso gerr tupon k'alo geyítuwe.

### **Fíinde'e kítset Fíínotsí:**

- Daníruwots mas'afatse íímets fíinde'e kítset fíínotsí etoní Itoopíys dats bebeyío kaarto, mítots kaarto, gízots bítse koateyíru kaarto. k'aníyír kaashí shíro gurotsnat botookon k'aníde'er bot'ítsítuwok'o k'al bosh bgeyít keewo bbeyal boon ayíyo geyítuwe.

### **Daníyí mala:**

- Itopíyí kaarto daní moowots de'ewar daníruwots tuwur dats k'aronat dats juuwanwotsí okeewítuwok'o wokíní bokíítsítuwok'o k'alr daníya.
- Itop'íyíts een een daawotsnat juuwaní shuutsuwotsí bokeewítuwok'o k'alr ardanets boshuutso keewur dano goopo geyítuwe.
- k'ar obo t'arap'ez ab dats k'ar wotat abatse juuwan shír watat aawusho buutst dí'o bmashor azeyíru bewok bwoto daníya.
- Dats juu wana eto 1000 menoníye dash bwato daníyo geyítuwe.
- Gít gurí daagots azeyíru gooho gít shuuts bdetsonat k'osh k'osheyon bí'azeyíruwok'o daníya.
- Daníruwotsí ayí k'ac' shengwots aawotsí bowoto íkn wotde'e bokeeweeuwok'o k'alk daníyír maníye okon jongí monawonewo dowíru keewots daníyír goopo geyítuwe.
- Itop'íyotse dats k'ees'onat aawush eene muk'o úk bewokoke tuwur k'osh bewokoke bk'osh k'oshetuwok'o woor mooratse bk'osh k'oshetuwok'owo merejwotsí t'íntsde'e daníyo géyítuwe.
- Itop'íyí kaarto de'er een een jongí naarots bodaatseyíru guurotsn shengsh eewetuwok'o k'alr maníye okon goopo geyítuwe.
- Daníruwots bogal guuroke daotseyíru mít naarotsí ík íkon bokeewítuwok'o k'alr daníyo geyítuwe. Maníye okon Itop'íyotse

- datseyíru een danets mít naarotsnat bodaatseyíru bewokwotsí kaartatse kítso geyítuwe.
- Daníruwotsí ítsítronsat tawu at'íyet míton ake bodaatsíru wok'o bok'umo bo'íímetuwok'o k'alr daníya. Maníye okon aze galotsí weeralo k'ut'd'e'e t'afíyo no'ats kííc'o bdowetuwok'o danr, gem k'ut'd'e'e wokíní k'eede'e t'ofíyo gond bwotok'o
  - Aríyosh dek'o falítuwo.
  - Daníruwots íkn bezde'er gemots beyíru mítotsí shengsh kordek'o bgeyítuwok'o bokeewetuwok'o k'ala. maníye okon ak'an korde'k' falet een keewotsí keewur donhan goopo geyítuwe.
  - Daníruwots shawu masheyo eeg bwotonat bodowet kííc'o keewa.
  - shawí k'alo bokeewítuwok'o k'ala.
  - shawo ak'on shengsh kordek' faletuwok'o shíyerets bokeewetuwok'o k'ala.
  - Daíruwots dats bebeyí, kaaroto. mítots kíítsíru kaarto, parkíyots kaartots jafro sererde'e waar bokíítsítuwok'o kíítsa, Hanowere daníruwots garwon ka'íyíde'e fíinde'e weer bokíítsítuwok'o k'ala.
  - kaatosh geyít keewots de'er bodaní moowonatdaní kas'ots daatseyíru kuut kasheyíruwoko fíinde'e bokítsítuwok'o kup'íyír, hanowere garwon wotíde'e bofíínítuwok'o keewa.

**Dan Ayíyí k'ac'otsí:**

- Itop'í kaarta
- Itop'íyí ískec'íyí kaarta
- Itop'íyí fízíkalí kaarta.
- Itop'ióyí jong naarots bodaatseyínuwok kaarta
- Itop'íyí parkíyots kaarta.

### **k'oororonat – k'oororona:**

- kaarto k'aníde'er Itop'íyítsí dots k'aronat dats juuwanon bodaatsetuwoke bokítsítuwok'o aata.
- Een een daawotsnat juuwanots shuutso ap'on bokeewítuwok'c aata Itop'íyí kaarto fíinde'er goohí dagíts Itop'íyíts een gooho ( smt'shelek'o) bokítsítuwok'o gareyí fíino ííma
- Dats tuwo jong naarotsats bdowet kíic'o bokeewítuwok'oap'í aato aata.
- Itop'íyíts dats k'ees'onat aawush datseyíruwok k'osh k'osheyon bok'umo bo'íímetuwok'o aata.
- Daníruwotsí Itop'íyíts een een jongí naarots bodaatseyírok bewokotsí bokeewítuwok'o aata.
- Daníruwotsí Itop'íyíts daatseyíru een een naarotu bodaatseyíruwoko kaartatse bokítsítuwok'o ap'í aato aata.
- Daníruwots míto k'ut'de'e t'afíyír gemo baasho oríyatse botookí k'umo bo'íímetuwok'o k'aat'í fíino ííma.
- Daníruwoats mít gemo shengsh kordek'o eeg bwoto bokeetuítuwok'o k'aat'í fíino ííma.
- Itop'íyí kaarto t'íntse'er ayídek' bodí gízots bodaatse yíruwoko daníruwots bokítsítuwok'o aata.
- Daníruwats bodí gízots ak'o shengsh kordek' kaletuwok'o bokeewísh maa fíino ííma.
- kaartatse Itop'íyotse daatseyíru een een shawí naarotsí bokítsítuwok'o aata.
- Daníruwotsí garewon bezde'e shawo dí'on bmashevo ayí woorotse ashats bdowet kíic'o bokeewísh aata.

- shawí k'alo bokeewísh ap'í aato aata.
- Daníruwots shawo ak'al shengsh kordek'etuwok'o bokeewísh gare fíino ííma.
- Daníruwotsí garewon ka'íyír Itop'íyí dats bebewo, mítotsnat parkíyatsn bodaatseyíruwoko kaartatse bokítsísh aata
- kaartatse bodaní moowotse kuut kaasheyíruwok worak'atats k'aníde'er waar bokítsíwwok'o wotsha

## **Terwer 12 Aníyotsí**

### **Jíish I**

1. C'
2. A
3. B
4. C
5. C'
6. C'

### **Jíish II**

1. míshosha ( buutsosha)  
Bogook'o c'aamonat lukombí doozoshe  
- urí ashasho weer úbatosha
2. Tootsa  
- Egaaha
3. Gaya wokíní ayí ak'bewoka

### **3.2.4 Itop'íyítsí polttíkí nnatseyar bebeya**

#### **Ímets k'aat'í woo 4**

##### **Jam k'os'otsí**

Daníruwots han danan bodane okon

Itop'íyí federalí dímokrasí rpulíkí guur jamatsnat bo'een kítuwotsn keewur kaartatse kítsítuno.

##### **danan sheng k'umonat T'íntsona:**

Danan shíno daníyosh daníruwotsí noguur Beneshangul Gumz guuranítse beyíru zoníyotsnat c'ík'otse ambts bowoto aatr daníruwots íkn watde'er mosheyor bo'ere daníyíruwo de'er nooguuran keez zoníyotsnat gít k'osh c'íík'o tsn bkaayo bdaníy e okon nojtop'íy datsan jed'íyí guurotsn ík mestedadríyonat ík kawusíueyon bka'etsok'o shmgsh daníyo geyítuwe.

Daní malotsí

Itop'íyotse uatseyíru guurats ambts bowotonat bo'een kátats kon kon bowoto bokeewítuwok'o aatr maníye okon daníyo guupo geyítuwe.

Dan Ayíyí k'ac'otsí

Itoop'íyí federalí dímokrasí rpublíkí poletíkí kaarta de' erfederalí guurots boleen kítonto bokiíítsítuwok'o man fíino íímr k'ooret.

### **3.2.5 Tooho beye Gala**

#### **Ímets k'aat' wooro 5**

##### **Jam k'os'otsí**

Daníruwots dan han bodane okon

Itop'íyíts ash jamo taawo bonaatonat bos'ot'on galde'e keewítuno.

kítonat gat'aríyí beyíru Itop'íyí ash taawo keewítuno.



Itop'íyí taawo k'osh dats ash galonton nokokír keewituno.

Ash taawo kaarí bdabon shawonat gemats bdowet kííc'o keewítuno.

Ik ashatsé k'osh ashots beshef shoodwotítse Eec' ayí bíyí Eedícíyo fíín fííníru ashashats bdowet kííc'o keewítuno.

shín k'aana:

- kosh k'osh cartíyatsí, jandatsí arots k'aníde'er manatse daníruwots úkn watde'e keeweyar bo'ere daníyíruwo manots kíítsfets daníyo geyítuwe.

### **Danan sheng k'umonat T'íntsona**

#### **Jam Detsotsí:**

#### **k'aat'oorá**

- Ash taawa.....1
- Ashash Beyíruwok bewoka.....1
- Itop'íyí ash taawonat k'osh datsotsí ash eenon nokoríya....1
- Ash taa wonat Azegalotsna.....1
- Ik ashatsé tuwur k'osh ashats Eec' Ayí bíyí Eedícíyo ashats bdowet kííc'a.....1

### **Danan sheng k'umonat T'úntsona:**

#### **A. Itop'íyí Ash Aya:**

- Itop'íyí T'op'íwu Afrík ahaguríyots ayí ayí ash taawu detsts datswotsíts íkuní.
- Andí wooran Itop'íyí ash taawo 70 mílíyení bodka hanítse bado 0-14 naat bowwottsotse fíín fíínosh boratsno.
- 85% wotts Itop'íyí asho gat'aríyatse bbewor 15% kíítotse bdaatseyír ( bobeyír)

- Andí wooran Itop'íyí ash taawo ayídek'ní bdabír Hansh ash taawu daban dowíru keewo na'a shuonat k'ííron dagatse beyíru k'osh k'oshewona
- Itop'íyotse ayí naa na'o shuweyat bíts k'ííruwots muk'ne'eno.

### **B. Itop'íyots Ashash Bebeya**

Itop'íyí ashash bebewo ík bewokoke tuwur k'oshoke nos'íeor k'osh k'osha. Hanuwere dats guu foskeng jongí naaro bdaatseyíruwoke bewokoke ayí asho daatsetuwe.

Itop'íyí dats k'aratse ayí asho bbetuwok'onat dats juuwonotse ayí asho bberawok'o dano geyátuwe

### **C. Itop'íyítsí Ash Taawonat k'osh Dats ash:**

#### **Taawon Nookoríya:**

- Itop'íyítsí ash taawo k'osh datsatsí ash taawonton noonokoríyor Itop'íyí tstso ayídek" aya.
- Itop'íyotse asho taawo bí'ayítuwok'o k'alíruwo kaarí maats dek'onat bíts bíts kaarí kaarí na'a shuwona Gat'aríyots maats nana'o maats amo bobodftse shína maatso bo'amfo.
- Gat'aríyotse nana'oak'o kaarí shuk'azet malo danerak bwoto shengsh daníya.

### **D'. Ash Taawu Ayonat Aze galots gaalats bdowíru kíc'a**

- Itop'íyotse beyíru kaarí kaarí dabíru ash taawon Azegalotsatsk bdowetuwu kííc'o fa'e.
- Itop'íyotsí kaarí dabíru ash taawan beyet maa muk'o, shoodewor akímet akímí maa kabo, daní maa t'eebo, k'osh k'osh kííuo ashats betso falítuwok'o íkn bokeewetuwok'o k'alr daníyo geyítuwe.

**Ik ashatse k'osh ashats beshéf shood naatotsítse Ec' ayí bí Eedísíyo ashashats bedowíru kííc'o**

- Ikatse k'oshats beshíru shoodots ashats ayí kííc'o bodowetuwok'o, keewa.
- Manotsítsnomo: Ec' ayíyí Eedísíyo bodowet kííc'o ash kaasho ud'r, nana'o t'oowír, detsts gíz jamo meeyíts ííshr asho ayí kííc'ats bjuuwítuwok'o daníruwotsshshengsh daníyo geyítuwe.

**Daní malotsí:**

- Dan han daníyosh daníruwotsí íkn bezde'er bomoshetuwok'o, íkn bokeewetuwok'o k'alr íbo bbeyalo íbman de s'eeyer ubatetuwok'o k'alet Itop'íyítsí ash taawo, bebeyo, ash eeno azegalotston daníyíftse shíno noguurotse ash taawu ayo, ah bebewonat k'osh guurotse beyíru eeg bo'arok'o keewur daníyo tuwo geyítuwe. Hanatse tuwur Itop'íyíts ash taawo ambts bwoto daníyosh k'osh k'osh wooron ash taawo taawudek' gedetso galwude'er daníyo geyítuwe.
- Gat'aríyonat kíítotse beyíru ash taawo nokorír bomoshetwok'o k'aat'otse k'alo geyítuwe
- Merejon fííndek' gedets Itop'íyí ash taawo t'íntse'e k'osh datsetse beyíru ash taawonton bonokorítuwok'o k'alr, maníye okon Itop'íyí ash taawo kaarí bdabíruwok'o merefo t'íntse'e daníyír dan man guupo geyítuwe
- kaarí ash taawo dabfe bk'eewor azegalatsatse bdowíru kííc'o daníruwots íkn bokeewetuwok'o k'alr guupo geyítuwe.
- Ik ashatse k'osh ashats beshíru shoodotsí daníruwots ík íkon bokeewítuwok'o k'alr, Eedísíyo eeg bowoto bodants keewo bokeewítuwok'o k'alr daníya.

## Dan Ayíyí k'ac'otsí

- Itop'íyí ashash kíítsíru kaarta

### 3.2.6 Itop'íyí Ikonómíya

- Daníruwots dan han bodane okon
- Gosh gosh naarotsí keewítuno.
- Itop'íyotse gosho ayidek' gosheyíruwok guurotsí keewítuno.
- Danets een een maayí naarotsnat bodaatseyíruwoko keewítuno.
- Nodatsatse noosh bodet maayo goyíde'e daatsosh nofalít weerotsí keewítuno.
- Joots teshtsonat andí duur dots gíz meec'ú malotsí keewítuno.
- Itop'íyotse daatseyíru een een medíní naarotsí ík íkon keewítuno.
- Joots teshts industríyonaet andí duur dots undustríyí k'osh k'osheyo keewítuno
- Itop'íyotse índustríyots ayídek' bodaatseyíru bewokwotsí keewítuno
- Industríyo ikoke eegosh bí'ayíruwok'o keewítunio
- Itop'íyotse beyíru jaak naaro eeg bwotok'o keewítuno
- Itop'íyo dats jamosh gawíyosh bt'íntsíru goor k'ac'otsí ík íkon keewítuno
- Jaakí k'alo goshí ot'otsnat industríyí ot'otsnton íkn s'íílo faletuwe
- sha'í mítots ( Transportiyí)naarotsí keewítuno
- sha'í míto íkonomíyí eenosh bí'íímet sheng keewo keewítuno.
- Weer dandíyotsnat weero katotsn íkonomíyí eenosh bo'íímet sheng. keewo keewítuno.
- - shuts kut'ets weero tsnat íspahtíyí weerotsí nokorítuno.
- Een een trafíkí nemots danetuno.

- Aats abatsí sha'e mít k'alo keewítuno
- Daratsí sha'e mít k'alo keewítuno
- Datsatstsona, aats abatsona, darítsí sha'e mítots nokorítuno.
- sha'e mít k'alo shengsh kee wítuno

**jam Detsotsí**

**k'aat' woorá**

A. Goshonat' gíz meec'ona.....	4
B. madíníya.....	2
C. Jaakonát sha'e mítona.....	3
D. Darotsí sha'e mítona.....	2

**SHIN k'ana**

- k'osh k'osh arotsí, fotwotsí , cartíyotsí, jandwotsí bowotor hanotsí íkn bede'er keeweyar fíinde'e kíítsí daníyosh k'andek'a.

**Danan sheng k'umonát T'ínt'ína**

- Dananítse beyíru keewotsí haniye dashtsank'on t'íntso faletuwe.
- Itop'íyí ash jam detsts galo wokíní íkonomíyo goshonat gíz meec'o madíníyo. índustríyo, Jaakonát sha'a mítotsí bowoto daníy 85% Itpo'íyí ash jamo maay goshonat gíz meec'on bwoto daníya
- Dats k'ar abonát dats juuwanatse keeshíru maayí naarots k'osh k'osh bowoto daníya.
- Míshosh wott maayíots shengsh goyír daatsash duur doots gosh goshí malo, maayí shook'o madaberíyo, egegul bazíyeyír aato, de'er gosho ak'o goyír fookono te'ude'e aats bonímanats shírats kíshde'e gosh goshíruwots gosh gosho bofalítuwok'o keewur hank'o malar ayí bomaac'osh bodets maayo daatso bofalítuwok'o daníyo geyítuwe.
- Itop'íyots ayí madníyo bdaatsetuwok'o keewa

- gít naarí indusníyots bobeyíruwokonat manotsuwere.
- Joots teshts industriyonat and duur dootsan bowoto daniya

A- duur doots industriya eto ayí naarí angí t'op'ats de'er muk' woorots ayí keewots moosh daatsít keewa

**Manotsítse eenats:**

1. Buutso, Buudo, shayíyo, ípek meetso, míshí zeyító.
2. **Usheyíru keewots:** bíiro, madíniyo aatso weyín ( dad'íyo) t'ejíyo, ferenjí arek'íyo
3. **Taaha taaho,** t'ud'o, sufíyonat nayíleníyona
4. **Gook'í ot'otsí:** c'aamo, kísíyo shemk'akíyona
5. **mít ot'otsí:** maa k'ac'otsnat maa ís'ona
6. **maa ageyíruwotsí :**t'ubíyo, símító, uflaltíyo, arak'íyí shugut'o.
7. **Bír bíro :** shubo, msmaro, maa ageyíru k'ork'oro
8. **kemíkalíyotsí"** samuno, kbrító, lanbo
9. **Htmetíyí Ot'otsí:** mas'ato, mes'ehetíyo, gazet'o
10. **Een keewotsí "** trakteríyo, oropílo, motobílo keewo faletuwe.

Itop'íyotse duur doots industriyo bdaatseyíru kítots muk' bowoto keewo geyítuwe. Manotsuwere.

Adís Ababon, Dredowon, Harern, Bahardarn, Awason, Jimon bwoto keewa, Datsanots baarats duur doots industriyon bdaatseyíru een keewoní;

- Goor k'ac'oats ayídek' bodatseyíruwanar,
- k'aac'ots fíinats jítsíru ash taaw ayonat
- Hakebak dek'shaúruwots bewona.

- Jaaka eto ashots k'ac'o keewonat kemon, k'ac'onat k'ac'on bowoneyíru fíín naar bwoto keewa.
- Gítsítsí jaaka etoní ík datsatse jaakeyíru jaak naar bwoto
- Itop'íyotse and wopran beyíru jaak naaro ash íko konuwor bín bí'aatawo kem woto kewo woto bíshuntsok'o bk'alít jaak naara.
- koonuwor í'aataw jaak naaranots k'eezít gít keewots fa'ano.  
Manotsuwere
- Gawíyats t'íntsonat
- k'ac'man geyíruwotsna

### **sha'í míta ( Transportíya)**

- sha'í míto gawíyats t'íntsíruwonat kewudek'íruwots daagotse gondoko boosh k'alíru sheng keewu íkonomí gaal bwotso,

### **Manotsuwere:**

- sha'e mítosh watíru maa gízotsí
- Datsatsí sha'e míta
- Aats abatsí sha'e míta
- Darítsí sha'e mít bwoto daníya.
- Een een trafíkí hígíyots bobetsatse tufon sha'íruwotsítse daníruwots aawu weero deshde'e bosha'ítuwok'o bokeewítuwok'o k'alr maníye okon shengsh daníyo geyítuwe.

### **Manotsuwere:**

- k'osh k'umo botookatse gawufets matobílí weeratse sha'ak'aza
- Daaníruwots daní mook bo'amor wotowa daní mooke bo'anor bogíri aaro mando koorde'e bosha'ítuwok'o kuut kaasho, motobílo bwafe weero k'ut'besho, botohumotsnton c'Aasar motohílo bwaafe weero k'ut'r, besho boon bgeyírawok'o shengsh daníyo geyítuwe.

- maashít úsho uwíde'er matobílí weeratse sha'o geyírak bwoto daníyo geyítuwe.

### **Daní malotsí**

- Dan han daníyosh daníruwotsí íkn bokeewetuwok'o, bomoshetuwok'o k'alr k'osh ííbo s'eeyer bo'ubatítwok'o k'alr shengsh daníyo geyítuwe.
- Itop'íyí íkonomíyí gaalo ebí etíruwo daníyosh daníruwotsí shíno ít guurítsí ashanots eeg fíinatníya bok'eeyírí err? aatr bo'íímets aníyots shengsh gawítsde'e Itop'íyí T'opíyítsí ash jamo eeg fíinat bk'eeyíruwok'o daníyo geyítuwe.
- Daníruwats gosh goshí naarotsí ík íkon bokeewítuwok'o k'alr maníye okon gosh goshí naarotsí keewur dano guupo geyítuwe.
- Itop'íyotse ayí bewokoke daatseyíruwots mísh maayí daníyír maníye okon daníruwots íkíkwotsí bos'eegeyítuwok'o k'alr danan guupo geyítuwe.
- Daníruwots ayí maayots goyír daatsoh duur doots gosh malon gosho faletuwo íkn wotde'e keeweyoar daníruwosh bot'íntsítuwok'o k'alr guupo geyítuwe. maníye okon hanton gonkíde'e ak'o shengsh goyí dastsetwok'o daníya.
- Gízo meec'o ak'o bwotok'o daníruwots ík íkon wotde'e bokeewctuwok'alr joots teshts gízmeec'onat duur dots gíz mecí malotsí shengsh daníyo geyítuwe
- kaarto k'aat'otse daníruwots madíníyí daatseyíru bewokotsí bokítsítuwok'o k'alr maníye aokon madíníyo detsotse ísho , madíníyí geewo, bk'alo eeg bwote bokeewet.



- Madínyo industriyosh not'íntsíru goor k'ac' wotat k'osh k'osh k'ac'wots etoní bíro, ambaaro, aawuntso, medabíyonat k'osh k'osh baatsí k'ac'otsí fíínosh wotít k'ac' bwoto shengsh daníya.
- daníruwotsí joots teshts industriyo eeg eegatsí bdeetsok'o bokeewítuwok'o aatr daníyír maníye okoníndustríyí naaran eeg k'alo bdetsonat ake bedaatseyíruwok'o keewur daní tookan guupo geyítuwe.
- Daníruwotsí bodants een een índustríyí naarotsí ík íkon bokeewítuwok'o aatr danan guupo ííma.
- Gosh goshosh watít índustríyo Ito'íyí dats eenash sheng keewu bwoto keewur dano guupo geyítuwe.
- Itop'íwu dats jem gawíyosh bt'íntsíru k'ac'ots eeg eeg bowoto keewa.
- jaakí k'alo gíz meec'onat índustríyí ot'otsnton nokoríde'e bokeewítuwok'o k'alr, Itop'íyítsí sha'e naarotsí bokeewítuwok'o k'alr dan tookan guupo geyítuwe.
- she'e míto ík dats eenosh sheng bwotok'o daníruwots íkn bokeewítuwok'o k'alr ílomodanan guupo geyítuwe.
- Weer daníyonat weer kaatotsn k'alatse bomooshetuwok'o k'alr gosh ot'atsnat índustríyí ot'otsí hake bak de'e beshosh een keewu bowoto daníya.
- Daníruwotsí trafíkí hígíyotsatse eeg bowotok'o keeweyar bo'ere dannan guupo geyítuwe
- Aatsatsí sha'e míto eeg bwotok'o daníruwots bokeewítuwok'o k'alr maníye okon sha'e míto bítsonat' bk'alon daníyír dano guupo geyítuwe.
- Daníruwotsí daron sha'íru sha'e míto bodantso keewur bo'ere maníye okon daníyíruwo k'osho dabde'er danír dan tookan guupo geyítuwe

- Daníruwotsí datsatsí sha'e míto, aetsatstsonat darítsts sha'e mítotsí k'aat'otse ík wotde'er nokorír bomooshetuweok'o k'alr guupo geyítuwe.

## **Fíinde'e kítset Fíinotsí**

### **Ímets k'aat'í wooro 2**

#### **Jam k'os'otsí**

- Daníruwots dan han bodane okon
- motobílí weero kaartats fafríde'e fíínítuno
- sababíyats shengsh kootets motobílí weeí jafro kaartats k'anítuno.

#### **Jam detsotsí Ímets**

#### **k'aat'í wooro**

- Motobílí weero kaatatse jafro kítsa.....1
- sobabíyatse kootets weero kaatatse jafro kítsa.....1

#### **shin k'ana**

motobílí weeronat sababíyatse kootets weerí jafro kaartatse kítsosh worak'ato, írsasiyo, lap'ís'íyo, jíínd bín kísheyíruwo k'aníyo geyítuwe.

#### **Danonat daní malona**

Daníruwots kaarto aawuk'o fííno faletuwok'o dank'azo bofalítuwotse aawsd kaaton ak'o fííno bofalítuwok'o shengsh kítso geyítuwe. Worak'atats k'osh jofro fíinde'e dewar kítsír shengsh daníya.

- Maníye okon daníruwots motobílí weer kaartonat sababíyotse kootets weerí jafro bok'altuwok'o jíísho geyítuwe.

#### **Dan Ayíyí k'ac'otsí**

- Itop'íyí kaarta
- Itop'íyí madíníyí daatseyíruwok kaarta
- Itop'íyots Industríyí daatseyíruwok kaarta

- Itop'íyí sha'e mít kaarta
- Caartíyotsí arotsí , fotografíyotsí
- Weer jíishí kaarta

### **k'oororonat' k'oorona**

- Daníruwotsí goshonat gíz meec'í naarotsí ík íkon bokeewítuwok'o aata
- kaartatse mísh maay gosheyíruík bewokots bodaatseyíruwoko bokítsítuwok'o aata.
- Itop'íyotse maac'e besh wotí mísh maayotsí goyídek'osh falít keewots ík íkon bokeewítuwok'o maa fíino ííma.
- Joots teshtsonat duur doots gíz meec' malots eeg bowotok'o k'aat'í fíino ííma.
- Ap'í aato k'aníde'er Itop'íyotse daatseyíru madíní naarotsí bokeewítuwok'o aata.
- Itop'íyí kaartatse madíníyots ake bodaatseyíruwok'o bokítsítuwok'o aata.
- Madíní k'osh k'osh k'alotsí guud'de'e waar bokeewítuwok'o aata.
- joots deshtsonat and duur doots índustríyots k'osh k'oshewo bokeewítuwok'o gareyí fíino ííma.
- Een een danets índustríyí naarotsí bokeewítuwok'o maa fíino ííma.
- Motobílí weer jafro kaartats bofíínítuwok'o gare fíino ííma.
- sababíyatse kootets weer jafro bofíínítuwok'o gare fíino ííma.
- Itop'íyots índustríyots ayí bodaatseyíruwok bewoko wokíní guuro kaartatse bokítsíyttuwok'o aata.
- Guut'í aato íímr eegosh índustríyo ík bewokoke wokíní ík guuroke bdaatseyíruwok'o bokeewítuwok'o k'ala.
- Itop'íyítsí jaak níwo eeg bwoto aata.

- Itop'íwu dots jam gawíyosh bt'intsíru goor k'ac'otsí ík íkon bokeewítuwok'o aata.
- jam datsatse bey liru jaak nío bokeewítuwok'o ap'í aato aata.
- jaakí k'alo eeg bwoto aatotsí k'aníya
- sha'e mítots k'alo eeg bokeewítuwok' ap'íaato aata.dats íkí ikonomíyí eenosh sha'e míto geyíkl bwoto íkn bokeewetuwok'o k'aat'í fíino ííma.
- Danets een een trafíki hígíyotsí bokeewítuwok'o aata
- Aatsatsí sha'e míto bdests k'alo eeg bwoto bokeewituwok'o guut'í aata ííma.
- Darotsí sha'e mít k'alo bokeewítuwok'o aata
- Datsatsí, aats abatsónat daríts sha'e míto tsí nokorí bo'atetuwok'o guut'í aato ííma.
- sha'e mít k'alo shengsh bokeewítuwok'o aata.

### 3.2.7 UUbata ( Turízímíya)

#### Ímets k'aat'í wooro 5 Peredíya

#### Jam k'os'otsí

Daníruwots dan han bodane okon

- Uubato eeg bwoto keewítuno
- uubatet keewots keewítuno.
- uubatet keewotsí bewoko kaarta kítsítuno.
- UUbati k'alo keewítuno.

#### Jam Detsotsí

#### k'aat' wooro.

- UUbato eeg bwota.....1
- UUbati weerotsí.....2

- UUbati k'ala.....2

## **Shi k'ana**

Itop'iyi kaarta

k'osh k'osh arotsi, fotografiyots bowottsotse ikn keeweyon, daniyon fiind'e daniyosh k'andek'a

## **Danan sheng k'umonat T'intsona**

- Uubata eto ashasho azek wotowa. tarikiyi detsts bewokwotsi amr uubatar bonematon nokoriyosh ik ikon wokini garewon wotde'e sha'ar s'lr, wokini keeweyar k'ewur merejiyotsi guud'de'e gerde'e bwoto keewa/
- uubatosh ashotsi turstiyotsi ( uubattsotsi) etefo
- uubato wokini turstiyoy gaal weerotsitse iko bwoto shengsh keewo geyituwe.
- Nodatsanats beyiru uubatj weerots azetsonat ash fiints bwoto daniyo geyituwe.
- Azets uubati bewokots k'osh datsatse daatseraw" book" woots bodi gizots, daawuwots, gohots, aatsots, hayik'iyots bwoto keewa.
- Ashash fiints uubati buwokotsitse danets een eenots aksum gimbiyonat Labibel Ik'moowona, k'osh k'oshotsn daniyo geyituwe.
- Uubato biiimet k'alots ik ikon bokeewituwok'o k'alr maniyey okon shengsh daniyo geyituwe.
- Ihomo daniruwots gal guuroke beyiru ash fiinotsonat azeyat beyiru uubatet bewokotsi de'e amr uubatiyir kitso geyituwe.

### **Danonat Daní malona:**

- Danírswotsí uubat yewor ashotsí dan boon bgeyít keewotsí bokeewítuwok'o datr daníyet. Eer maníye okon uubatman eeg bwotok'o shengsh daníyo geyítuwe.
- Itop'íyotse een een gurots aats fuundots hayík'íyots, bodígízots kafí naarotsnat taríkíyí bewokwotsn bobetsotse uubatíruwotsí ayí bogetsítuwok'o k'alosh shengshde'e gawíntsde'e daníyet maníye okon danan guupo geyítuwe.

### **Dan Ayíyí k'ac'otsí:**

- Itop'íyotse uubateyíru bewokots kíítsíru kaarta

### **k'oorí mala**

- uubata eto eeg bwoto bokeewítuwok'o ap'í aato aata.
- uubatet bewokotsí kaartatse bokíítsítuwok'o gareyí fíino ííma.
- uubatí wokíní turzimí k'alo guud'de'e bot'intsítuwok'o aíma.

### **3.2.8. Hgemengístíyonat mengstona**

#### **Íimets k'aat'í wooro 5 peredíya**

#### **jam k'os'otsí:**

Daníruwots dan han bodane okon

- Mengíst slt'aníyí ats ka'íyotsí galde'e danetuno
- mengíst slt'aníyí ats ka'íyots fíino ík íkon keewítuno Itop'íyíts mengístí awok'ak'eríyonat ash jam mkrbetíyon wokíní ash jam ízí moowotsn gal danetuno.
- Ash jamí ( shíyeyi maa ) wokíní ízí moaldots een bí fíino keewítuno.
- Itop'íyí baandír arotsí keewítuno
- Itop'íyí baandíratsí aarmíyí bítso keewítuno

## **Jam Detsotsí**

## **k'aat'í wwora**

- Mengistí ats ka'íyots.....1
- Itop'íyímengistí awok'ak'eríya.....1
- Itop'íyí ltsí mkrbetíyotsi ( shíyeyí maa) .....1
- Itop'íyítsí Ashash duuba ( mezmuríya) .....1
- Itop'íyí baandíra.....1

## **Shín k'ana**

Iitop'íyítsí mengistí ats ka'íyotsí kítsít cartíyotsnat arotsn k'aníya.

## **Danan sheng k'umonat T'íntsona**

daníyíruwon /ru/ daníruwotssh haníye dashon muk'non t'íntsents een een k'umanotsnat k'osh k'osh aríyotsn t'íntsde'er, k'osh k'osh merejwots t'íntsde'er shengsh daníyo geyítuwe.

Hgemengistíya eto ash jamo faayalo manon bobet jíís wotat ashots bonayíronat bonayír woterawu keew kítsíru hgiyí senedíya.

- Mengsta hto ash jam k'eezosh agek een keewu bwotonat hgiyie kishíruweo, hgiyí fíínats jíítsíruwonat angsh ímíruwona err een een keez mengstú ka'íyots bwoto daníyo geyítuwe.
- Hgiyí kishíruwots fííno hgiyó kishonat wuc'íyon bwotor boono fac'dek' gedíruwonu ash jama.
- kíshe hgiyí wuc'íruwotsu mestedadr bwotor, hgímanotsno fíínats jíítsíru mengstíats ka'íy bwotor, mínísteríyí mkrbetíyonmo hgiyíman wuc'íyíruwoní.
- Danynetíyí mengstí ats ka'íyots fííno angíshí ííma
- Hanots mengstí ats ka'íyanots bo'atsatswo gonkek bwotalorní bojamets botookí fín fíínash nayíro detsfno.

- jam dotso botookí ash wokíní dats duubonat botookí baandíro bodetsonat bon í'íkí bwoto daníya.
- Itop'íwu botook dats duubo bbewo manuwere dambe moc'ok'owo, dagotse ac'wok'o dashe bíro detsts baandíro detsk bwotor Itodíyíts jam asho taal íík' k'ono bfalítuwok'o kítsít aarmo askuríyok'o aron sererets k'eenok'o beyíruwo bwoto daníyo geyítuwe.

### **Danonat Daní mala:**

- Mengstí st'aníyí ats ka'íyotsí daníruwots donfne wotae sodanonat bok'azon danosh ap'í aato aatr maníye okon bonowere úk íkon keewur danan guupo geyítuwe
- Mengstí slt'aní ast ka'íyots fíino ík íkon keewur daníyo geyítuwe.
- Itop'íyíts mengstí awok'ak'eríyonat ash jan mkrbetíyí fííns eeg bwotok'o daníruwots úkn wotde'e bokeewetuwok'o k'alr maníye okon daníyan guupo geyítuwe.
- Daníruwots Itop'íyí duubo boduubetuwok'o k'alr daníyet. maníye okon duubman bomaawal aak' maarats duub jaawuman guud'r aap'on baterwerítuwok'o k'ala.
- Gure kooc'o baandíro bkeshor wotowe bot'or daníruwots Itop'íyó baandíri duubo duubíyet.
- Daní mooke beyíru Itop'íyí baandírí arotsnat armon keewur bbítso eeg bwoto bokeewítuwok'o daníruwotsí aata. maníye okon bdats shuní c'íiro baandír mangíyonat Itop'íyí ashash baandír duub duubo bowoto shengsh daníya.

### **Dan Ayíyí k'ac'ootsí**

- Itop'íy1 baandíra
- Tepíya wokíní radaweníya



Itopp'íyí ash baandírí duub detsts kesetíya k'ooronat k'oororona

- Mengstí ats ka'íyotsí konots bowotok'o bokeewur bofíinono shengsh bokeewít.
- Itop'íyí mengstí awok'ak'eríyonat ash jam mkrbetíyo bokecwítuwok'o maa fíino ííma.
- Ash jam mkrbetíyo bfíínít een fíino eeg bwoto bokeewísh k'aat'í fíino ííma.
- Daníruwotsí Itop'íyí baandírí duubo boduubish aata
- Itop'íyí baandírí arotsí keewur bobítsono bokeewítuwok'o Aap'l aato k'aníyír baandír armí bítso eeg bwoto bokeewítuwok'o k'ala.

### Terwer 13 Arúyotsí

#### Jíish I

- |        |          |          |
|--------|----------|----------|
| 1. Ara | 3. koota | 5. koota |
| 2. Ara | 4. Ara   | 6. koota |

#### Jíish II

- |       |       |
|-------|-------|
| 1. D  | 4. B  |
| 2. C' | 5. C' |
| 3. A  |       |

#### Jíish III

- |       |       |       |
|-------|-------|-------|
| 1. B  | 5. C  | 9. C  |
| 2. C  | 6. A  | 10.C' |
| 3. C' | 7. C' |       |
| 4. A  | 8. A  |       |

### **3.3 Itop'íyí Gíyí Datsotsí**

#### **3.3.1. Itop'íyíw gíyí datsotsnton bdetsts sheng gonkeya**

##### **Jam k'os'otsí**

Danírùots dan han bodane okon

Itop'íyí gíyí datsotst shuutso s'egetuno

Itop'íw bgíyotsnton bdetsts fayal jeen bewo keewítuno.

##### **Danan sheng k'umonat T'íntsona:**

- Daníruwots han danan shengsh bodanish Itop'íwunat T'op'íwunatbgíyonton detsts Afríkí kaarto k'aníde'er bosh t'íntsí Itop'íyí gíyots kaartmanatse bokiítsítuwok'o k'ala

##### **Maníyetuwur:**

UUts gíyí datsotsí bdetstsok'owo, mano tsuwe

- Aawu keeshon somalíyona, jubutína
- Muhurn keníyo
- awu kíndon sudaníyo
- Goharn Ertr bowoto kaarto kítsír shengsh daníyo geyítuwe.

#### **3.3.1. Itop'íwu Bgíyí datsotsnton Bdetsts sheng gonkeya:**

- Jeen beya
- ItOp'íyí gíyí datsots kone etíruwo notízor, Afríkí k'alón daatseyíru datsots etoní sudaníyo, Ertro, Jubutí, somalíyonat keníyon shín tíizo noon geyítuwe Datsanots kaarn nogíyí bowottsatsé tuwutson nodatsonton noon keewon, níwon, taríkíyon, azegalonat k'osh k'osh keewotsn nojaagetsok'o shengsh daníyo geyituwe.

## **Daní Malotsí**

- Daníruwots Itop'íyí gíyí shuutso danfne wotal bokeewítuwok'o ap'í aaton aata
- Ilomo Itop'íyí gíyí datsots shuutso t'ínsr daníruwots datsmantsn kaartatse bokítsítuwok'o k'alo geyítuwe Ioop'íwu bgíyonton bdetsts jeen keewo wokíní jagewo keewur dano guupo geyítuwe.

### **Dan Ayíyí k'ac'otsí:**

- Itop'íyí Gíyí datsotsí detsts kaarta k'oorí k'ooronat k'ooronala Itop'íyí gíyí datsots shuutso bokeewítuwok'o aap'í aaton aata.
- Daníruwots garewon bezde'e Itop'íwu bgíyotsnton bdetsts jeen bewo shengsh bokeewítuwok'o aato ííma.

## **k'ot'ok Awuda**

### **4. Itop'íyí Ashots Nemoná slt'aníyonat k'rsíyona**

#### **Íímets k'aat'í wooro 40**

#### **Jam k'os'otsí:**

Daníruwots dan han bodane okon

1. Itop'íyí ashots bebewo danetuno
2. Itop'íyí ashots nemo danetuno.
3. Itop'íyí slt'aníyonat k'rsíyotsn danatuno
4. Itop'íyí een fíín fíínts ashots.
  - Itop'íyí ashots boobebeyí naaro keewítuno
  - Itop'íí osh jamo ak'o kayat bbeyíruwok'o ik íkon keewítuno.

## **Jam detsotsí**

## **k'aat'í woora**

1.1 Itop'íyí ashasha.....	10
- Ak bodt boobeyíruwoka.....	5
Bebeya.....	5

### **shín k'ana.**

Danan daníyosh geyít keewotsí kaarto, foto, shíno k'aníde'er etets k'ac'anotsn ayíde'er shengsh aatono aatfetsr daníyo getouwe.

### **Danan sheng k'uumanat T'íntsona:**

Itop'íyotse shín beyat teshts ash naarotsíye k'osho "yham" ash naarots

Itop'yots shíno kíndtsots bowoto k'osh k'osh yham ash naarots and wooran gaharnat aawu- kíndon, aawu – keeshonat muhur Itop'íyotse bodaatsetuwok'o.

- Ilomo Itop'íyots kíndtsots ysem' ash naarots bowotor bowere bowaa muhur Arebíyon bowoto keewa.
- Yhamnat bushmeyídíyots íkn de'eyat bo'ere nayílot etef ash naaro bodagotse bí'aze
- ysem ash naarots shín Itop'íyo tse beets ash naarotsnton towat shuneyat maatso de'eyat bo'ere tgrayí, tgrewo aawarno guragewo Aderewo, Argobonat k'osh k'osh osh naarotsn daatso fale.
- Nayílotnat Itop'íyí ash naarots íkn shuneyat de'eyot bo'ere bodagotse: Dens, nuwer, Berto, Gumzíyo, mejenger, Anywakíyo, shelusíyonat k'osh k'osh
- Jamon Itop'ítotse daatseyíru ash naar jaman bwaa aawud een een negedíyanotsok bwoto keewe. manotsuwere:
- ham naara.
- sudan naara.

- namnat sem shook ash naarotsoke bowoto daníruwotssh bogal guurokí oshotsnat bonoon keewonton gonkíde'er shengsh daníyo geyítuwe.

### **Aríyosha**

- Daníruwots ít guurotse daatseyíru ash naarotsnat bonoon keewo keewuwere err aatr maníye okon dan man daníyosh k'aníyets daníyo daníyo geyítuwe.

### **Danonat Daní maona**

- Bogal wotok'on ashosh bebewo eeg bwotok'o íkn bokeewetuwok'o woosha.
- Itop'íyí ashash bebewo guurotsítse gat'aríyonat kíton, íkonomíyí fíínots eeg bowotok'o keewa.
- Itop'íyítsí ashash bebewo boguurí gal dats bebewon, jongí amalonton eeg bowotok'o daníya Itop'íyí k'osh k'osh neegedíyotsoke Itop'íyots bowatsok'o kaarto t'ínts de'e bowats kaawuman kítsífets daníyo geyituwe.
- **Dan Ayíyí k'ac'otsí**
- **Itop'íyí kaarta, fotografiya**
- **k'ooronat k'oororona**
- Daníruwots Itop'íyotse beyíru ash naarotsí ík íkon bokeewí2tuwok'o aata.
- Ik wokíní gít ash naarotsí s'eeyer bobebeyoak'o bwoto aata

## **4.2 Itop'íyí Nema**

### **Jam k'os'otsí**

daníruwots dan han bodane okon

- Nemo eg bwoto keewítuno
- Itop'íyotse beyíru denetse een een Nemotsí keewítuna.

- Itop'íyotse jam ash naarots noon keewo keewítuno.
- Bodatsok'on boguurok'on, bo'ash naarok'on k'osh k'osh nemots bobewok'o keewítuno

Nemí k'alo ík úkon keewítuno

Nemí shengo eenshdek'osh neemí gondo t'afiyosh bobaní fíino fíínítuno.

### **Jam Detsotsí**

### **k'aat'í woorá**

1.2 Itop'íyí nema.....	8
Nemí bítsa.....	1
k'osh k'osh nemí naarotsí .....	2
Doyotsí.....	1
Noonotsí.....	2
Nemí k'ala.....	1
Nemats eeg bo'arok'oní.....	1

### **shín k'ana**

Dan han daníruwotsh shíno daníyosh Itop'íyí kaarto, arotsnat fotografíyotsh shíno k'aníde'er karnoke daatset k'ac'o bbeyalo t'intside'er , daníruwotsno garewon bede'er keeweyar dramo fíinde'e bokítsítuwok'o k'al okon daníyíruwo / u/ úk gít aatotsí bezde'e aatr shengsh daníyo geyítuwe.

### **Danan sheng k'umo nat' T'úntsona**

- Nema eto úk ash naarots jam bebewo, toaha tawoo, mísh máá móówo, kítsíru bwoto
- Itop'íwu ayí ash naarots úkn bobeyíru dats wotat k'osh k'osh nemots, doyots noonots bodaatseyíruwok'o
- Nemo ash jamo úkn beezo bfalítuwok'o,
- Nemo shengono gondono bdetsok'o

- Nemí shengo ash jamí íkn bewosh, gíz daatsíyosh, beyeyíruwmaníye damb sheng bewosh, bwotok'o daníruwotssh shengsh daníyo geyítuwe.

**Danonat Daní malona:**

- daníruwotsí garewon bezde'er nemo eeg bwoto nemo ak'alde'e kítso feletuwok'o íkn bokeewotuwok'o k'ala.
- Itop'íyotse ayí naarí ash naarots bobewok'onat jam ash naarmanotsuwe k'osh k'osh botookí nemonat nooní keewo bodetsok'o keewa.
- Nemo ash jamots do'atsatsewo boshunetuwok'o bogonketuwok'o kalíru sheng keewu bwoto daníya.
- Bogal guuroke gond nemok'o taaweyíru nemots bokeewítuwok'o aata.
- Nemo muk'í kícík bwottsotse eenfe bí'amor shengonat gond nemon detsfe.

**Dan Ayíyí k'ac'otsí**

Itop'íyí kaarta, fotografiyonat k'osh k'osh nemí k'rsíyotsna.

**k'ooronat k'oororona**

- Daníruwotsí bogalotse bodants nemotsí bokeewítuwok'o aata.
- Asts toaha taho, mish móówo, bomaa aag naaro bok'osh k'oshít eegor bwoto íkn bofíinísh garewon bezde'e maa fíín ííma.
- Bonemo kííts bofalítuw keewotsítse úko íímr bk'alo boewítuwok'o aata.
- Daníruwotsí garewon ka'íyíde'er nemí gondotsn nokorír bok'umo warak'atat guud'de'er k'aat'otse bot'íntsítuwok'o k'ala.

### 4.3 slt'aníyonat k'rsíyona

#### Jam k'os'otsí

Daníruwots han bodane okon:

- slt'aníyo ayí bíitso bdetsok'o keewítuno
- k'osh k'osh worotsn teshts slt'aní naarotsnat boshííron keewítuno.
- k'rsíyo eeg bwoto bbítso keewítuno
- Ash eenonat tarkíyon síewor k'rsíyí k'alo eeg bwoto k'o daníruwots keewítuno.

#### Jam detsots

#### k'aat' woorá

4.3 slt'ononat k'rsíyona.....	14
• slt'anonat doyona.....	4
• k'rsíya.....	4
• k'rsíyí k'ala.....	3
• slt'aníyonat ' k'rsíyí jageya.....	3

#### Shín k'ana

Dan han daníyosh geyít k'osh k'osh slt'aníyí k'awtsotsí kítsít fototsí , arots shíno k'aníyo geyítuwe. Err k'aníyets k'ac'anotsí t'íntside'er daníruwotsno aato aatfetsr shengsh daníyo geyítuwe.

#### Danan sheng k'uma

- slt'aníya eto ashasho wokíní ík dats ashasho sheng een keewats bod bwoto
- slt'aníya eto ík guuríts ashasho ík taríkíyí wooron bofíints sheng een keewo poletíko, sayínísawíyonat teknolojí fíínotsí bowoto.



- Slt'aníyo joots ayí teshtsona, dagtsonat and duur dootsona err ka'íyo bfalítuwok'o
- Itop'íyí k'osh k'osh woorotsn bfiínts slt'aníyots bobewok'o
- Hanots sltaníyí naaranots Itop'íw bbeshts taríkíyí woorotsnat fíínat bbeshts fíínots kíítsítk bowoto shengsh daníya.
- k'rsíya eto beshts woorotsítse ashasho bonaatts wokíní bodek'ts aze fíínotsnat danots bowoto
- Itop'íyotse ayí k'osh k'osh k'rsíyots bobewonat boowere ( be'eyíruwotsnat) k'usayuyonat shayíríkona err bokayetuwok'o
- Naatets k'rsíyotsí shengsh bot'ofawok'o korde'er na'í na'osh bobodetuwok'on aríyo t'íntside'er shengsh daníyo geyítuwe.

#### **Daní malotsí:**

- slt'aníyo eeg bwotok'o haniye shín bodants keewatse íkn wotdde'e bokeewetuwok'o k'ala.
- Ashasho ík woorotse tuwour k'osh sheng beyats bbeshor eenfere bwoor slt'aníyonu bí'enetuwok'o keewa.
- k'rsíyo eeg bwoto bokeewítuwok'o aata
- Ayí naarí k'rsíyots bobewo, manotsuwere" k'usawíyo, ( be'eyíruwots) daatsotsnat k'osh artsots bowoto keewa
- k'rsíyots ashashots joots bofiínts fíínotsnat and eent bobodok shííran nokorír s'ílosh noosh merejok'o k'alít keewu bwoto daníya.
- Ashasho and eent bobodok slt'aníyanat joots ayí eenaníye bofiínts fíínots k'rsíyok'on oorar ashasho ak'o eent bwonetsok'o keewítk wokíní kítsítk bwoto shengsh daníyo geyítuwe.

### **Danan mereja:**

- k'osh k'osh k'rsíyí arotsnat fotografúyotsna Itop'íyí kaarta

### **k'ooronat k'oororona:**

- Daníruwotsí bodaanets k'rsíyí naaro keewur bbítso bokeewítuwok'o aata.
- Daníruwotsí garewon bezde'e k'osh k'osh k'rsíyí naarotsí guud'de'e bowotuwok'o maa fíino íima
- Bogal guuroke daatseyíru wokini k'osh merejatse bodaatsts Itop'íyí k'rsíyots k'alo garewon wotde'e bokeewetuwok'o k'alo geyítuwe.
- Ik k'rsíyí naaro de'er beshts slt'aníy1 wooronton nokorír bokeewítuwok'o aata.

## **4.4 Een Een Ashots Fíina**

### **Jam k'os'otsí**

Daníruwots dan han bodane okon

snes'ufíyo k'osh k'osh woorotsn guut'ts danets ashotsnat bofíints fíinetsí ík íkon keewítuno

Tewunetíyo k'osh k'osh woorotsn fíints ashotsnat bofíints keewots keewítuno.

sayínísíyonat Teknolojíyon k'ash k'osh woorotsn fíindek fíinats jítsts danets ashotsnet bofíints fíinotsn keewítuno.

Ik úk danets ashots bofíints fíinats k'oshots s'ilde'e botookíko bofíínish oyít keewots fíints danets ashotsnat bofíints aríyots keewítuno.

Danets ashots bofíints fíinots bojejetsok'o galítuno

Aríyíde'er fíinde'er kíitso falítuno.

**Jam Detsotsí**

**k'aat. woorá**

**4.4 Een Een k'uumotsí .....8**

Snes'ufíya ( sheng k'opa).....1  
Duubona.....1  
kish danona.....1  
Tewunetíyona.....1  
Isportlyona.....1  
Flsfona.....1  
Poletíkona.....1  
sayínísiyonat Teknolojíyona.....1

**Shin k'ana**

Danets ashats fotografíyonat arotsn shíno k'aníyír, k'aníyets k'aowotsn donan shengsh aatfetsr daníyo geyítuwe.

**Danan Een Took k'uumoní:**

- Shengsh shambar c'íc'atar s'ííl doyon daatset oot'ats, k'osh andr keewots wokíní k'uumots daats falet malots jamon een k'uum dets falbwoto,
- T'op'íyotse han fíín weeron daanets een k'uumots bobewo
- Duubon een k'uumon danets asho úko k'udus yaredí bwotonat bídanewuwe ík' maa duub guut'on bwoto
- zere'a yakob dantsonat felesfon bwoto manuwere dats jamonat ash jam bebewo ík' k'onoke bdaatsetsok'o shengsh dant keewu bfalo,
- Negadera Gebr tlíyiwot Bayíkedany etetso 1878-1911 bbodfetso teshts woorotse poletikú ash beeshok'o

- Nodats T'op'íwu k'osh k'osh ísportíyí wos'on bdetsts ashotsítse. Abebe Bík'ílí maamo woldeyí, Mru yíft'erí, Daarartu Tulí, Belayínesh Dínsa moyí, Hayíle Gebreslaseyí, k'enenísa bek'eleyí, Fat'uma Robayí ayídek' danetsonat jejek ashanotsí bdatso,
- Hadís Alemayo snes'ufí guut'on ít'op'íyotse danek bwoto,
- Afwork' Tekle arats sereron ít'op'íyots, Afríkotse, Aleníyon ( datsí jíík'atse)danek bwoto.
- Ayí tewunet fííníru ashotsítse úko wogayo Ngatuwí bwoto,
- Sayíníyonat Teknolojíyon danetso Dokter Alílu Lamí bwotonat k'oshats dabde'er daníyíruwo daníruwotssh shengsh bodanetuwok'o daníyo geyítuwe

#### **Daní Malotsí:**

- Bogale guuroke wokíní r'op'íyotse bodants snes'ufí asho shuutso bos'egetuwok'o aatr, maníye okon kabade míka'elna, Hadís Alemayonat k'osh k'osh bodantsotsí bofíints fíínonton íkn wotde'e bokcewítuwok'o k'ala
- Tebíb zer'ak'obk'o wokíní k'osh boguuratse wokíní bogal guurokke flsetíyon danetso bbeyal daníyíyuwo man keewur daníyo geyítuwe, Boo bodanetso bbeyalo íkn bokeewétuwok'o k'alo geyítuwe.
- Hakímí mork'nenat Aklílu lamn **aríyosh** de'er daníyír k'oshotsu hank'o danetsuwots bobeya, bokeewítuwok'o k'ala.
- uubatít asho s'eeyer aen een fííno fíínat T'op'íyotse danets ashots fotografiyo. daníruwots kítsr ashmanots shuutsonat eeg eego fíínd wokíní daatst bodanetsok'o bokeewítuwok'o k'alo. Geyítuwe.

## Dan Ayíyí k'ac'atsí

Danets ashots fotonat arotsna

### k'oorí malotsí

- k'osh k'osh danets fíínets fíínat donets ashots shuutso bofíínts fíínonton bos'eegetuwok'o aata.
- Ik asho bfiínts fíínman s'ííldék' botookík fíínts asho bokeewítuwok'o k'ala.
- shínomandísh eeg eeg sheng fíínotsí bo'ashosh watowa bodatsosh fííno fíínosh bok'umetuwok'o aata.

### Jíísh I

1. koota
2. koota
3. Ara
4. Ara
5. Ara

### jíísh II

1. C
2. B
3. C
4. B
5. A

### Jíísh III

1. muhur Arebíyona
2. Anywakna, Bertonat Nuwerna.
3. Ashasho wokíní úk dots ashasho een keewts sheng shíírats bod falat ata.
4. Mawoltíyotsí, santímo, guut'etso. gmbíyonat artsotsn woto falítuwe
5. As'e Tewodros duurora
6. Dokter Aklíllu lamí

<b>Guossary</b>	<b>page</b>
shínashígns k'ana አማርኛ.....	18
• k'ana እቅድ .....	28
• moralíyí sheng fíínots ማስተዋልና.....	36
• T'íwíntsonat ማጥናት.....	44
• Bírí k'ees'a ግለት.....	52
• Aats ውህደት.....	wonaweneya የውሃ 42
• Makesha መደሻ .....	58
• Daatseya መገኛ.....	61
• Datsa ሃገር.....	62
• Took fal beeya ነፃነት.....	64
• Eedíík መቋቋም .....	64
• k'osh datson kewekalí ጥዛት.....	67
• Dats k'ara ንላቶ.....	68
• T'uug ata ቁጥቋጦ.....	81
• shemk'ak'íya ቀበቶ.....	82
sha'í míta ትራንስፖርት	
• Een een ashots fíína ታላላቅ. እቤቶች.....	120